

**ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
«ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»**

**Διερεύνηση εφαρμογής και αξιολόγησης της διδασκαλίας
ενός μουσικού παραμυθιού σε νηπιαγωγούς:
μία μουσικοπαιδαγωγική πρόταση**

Φουντουλάκη Ειρήνη (M2017066)

Τριμελής επιτροπή:

Μίτση Ακογιούνογλου

Ζωή Διονυσίου

Μαρία Ντούρου

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, ως μέρος των απαιτήσεων για την ολοκλήρωση του προπτυχιακού κύκλου σπουδών με Κατεύθυνση Μουσικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής

Κέρκυρα, Αύγουστος 2022

Τίτλος: Διερεύνηση εφαρμογής και αξιολόγησης της διδασκαλίας ενός μουσικού παραμυθιού σε νηπιαγωγούς: μία μουσικοπαιδαγωγική πρόταση

© 2022 Ειρήνη Φουντουλάκη
ALL RIGHTS RESERVED.

Απαγορεύεται η δημοσίευση και η ολική ή μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση κατά παράφραση ή διασκευή του υλικού αυτής της έκδοσης και η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή (φωτοτυπία, ηλεκτρονική ή μηχανική αναπαραγωγή, καταγραφή σε ηλεκτρονικό σύστημα ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο), σύμφωνα με το νόμο 2121/93 και τους λοιπούς κανόνες Δικαίου περί Πνευματικής ιδιοκτησίας, χωρίς την έγγραφη άδεια του/της συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του/της συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος (Ν.5343/32 αρ.202 παρ.2).

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	4
Α΄ Μέρος	7
1. Το παραμύθι στην προσχολική εκπαίδευση	7
Χαρακτηριστικά του παραμυθιού που απευθύνεται σε παιδιά νηπιακής ηλικίας	7
1.1 Η μορφωτική αξία του παραμυθιού	10
1.2 Η χρήση του παραμυθιού ως παιδαγωγικό εργαλείο στο νηπιαγωγείο	11
2. Η μουσική στην προσχολική αγωγή	14
2.1 Η χρήση της μουσικής από τους νηπιαγωγούς	15
2.2 Μουσική και συμμετοχή μαθητών	18
2.3 Η συμβολή της μουσικής στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων: μία σύντομη αναφορά ²¹	
3. Το μουσικό παραμύθι στην προσχολική αγωγή	23
3.1 Η μουσική και το παραμύθι σε διάλογο	24
3.2 Η συμβολή του μουσικού παραμυθιού στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων	26
3.3 Τρόποι εφαρμογής του μουσικού παραμυθιού στο νηπιαγωγείο	29
Β΄ Μέρος	32
4. Έρευνα εκπαιδευτικής εφαρμογής με οδηγό το παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»	32
4.1 Το μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»	32
4.2 Σκοπός της μελέτης και ερευνητικά ερωτήματα	33
4.3 Σχεδιασμός της μελέτης	34
4.4 Ανάλυση Δεδομένων	36
4.5 Κωδικοποίηση δεδομένων	37
4.6 Περιορισμοί κατά τη διεξαγωγή της μελέτης	37
5. Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας με οδηγό το παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»	39
5.1 Ανάπτυξη θεματικών ενοτήτων και ανάλυση των αποτελεσμάτων	39
5.1.1 Το μουσικό υπόβαθρο των νηπιαγωγών	39
5.1.2 Η παρουσία της μουσικής στο νηπιαγωγείο	40
5.1.3 Η διαδικασία εκμάθησης του μουσικού παραμυθιού	41
5.1.4 Εμπλοκή των νηπίων στο μουσικό παραμύθι	42
5.1.5 Αξιολόγηση της διαδικασίας εκμάθησης από τις νηπιαγωγούς	43
6. Συζήτηση και προτάσεις	44
6.1 Συζήτηση	44
6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	47
Βιβλιογραφικές Αναφορές	49
Παραρτήματα	57
Παράρτημα Ι	57
Σενάριο δραστηριοτήτων και παρτιτούρες των τραγουδιών του παραμυθιού	57
Πλάνο της μουσικοπαιδαγωγού στις νηπιαγωγούς για τη διδασκαλία στη τάξη	75
Παράρτημα ΙΙ	83
Ημιδομημένο ερωτηματολόγιο	83

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί τη διερεύνηση και αξιολόγηση της εφαρμογής μίας εκπαιδευτικής παρέμβασης σε νηπιαγωγούς με στόχο τη διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού «Κρατήσου Πάνω μου» και των μουσικών δραστηριοτήτων που το συνοδεύουν. Αρχικά πραγματοποιείται η παρουσίαση του θεωρητικού υπόβαθρου της παρούσας μελέτης αποσκοπώντας στην αποσαφήνιση των καίριων σημείων και ζητημάτων που προσεγγίζονται, με κύριο μέλημα τη βέλτιστη κατανόησή τους. Αφού αναπτυχθούν η αξία του παραμυθιού και της μουσικής στο νηπιαγωγείο και σε συνδυασμό ως διδακτικό εργαλείο, παρουσιάζεται η εκπαιδευτική εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού σε τέσσερις τάξεις νηπιαγωγείου. Πραγματοποιήθηκε διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού με τη βοήθεια κατάλληλων διαμορφωμένων μουσικών δραστηριοτήτων σε τέσσερις νηπιαγωγούς από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό, και στη συνέχεια διδάχθηκε από τις ίδιες τις νηπιαγωγούς το μουσικό παραμύθι στις τάξεις τους. Η υιοθέτηση του μουσικού παραμυθιού κατά την εκπαιδευτική διαδικασία κατέδειξε τα θετικά αποτελέσματα της εφαρμογής των διδακτικών προτάσεων και την αναμφισβήτητη αξία που ενέχει η μουσική, και ειδικότερα το μουσικό παραμύθι, στην ολιστική ανάπτυξη του παιδιού, γεγονός που διαμόρφωσε τη θετική στάση των νηπιαγωγών και ενίσχυσε τη μελλοντική προσπάθεια τους να εντάξουν το μουσικό παραμύθι στο διδακτικό πρόγραμμα, σε πιο σταθερή βάση.

Λέξεις – κλειδιά: Προσχολική εκπαίδευση, παραμύθι, μουσική στο νηπιαγωγείο, μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου».

Abstract

This following study aims to investigate and evaluate the implementation of an educational intervention for kindergarten teachers with the aim of teaching the musical fairy tale “Kratissou Pano mou” and its accompanying musical activities.

At the first stage, the theoretical background of the present study is presented to clarify the important points and issues for better understanding. After developing the value of the fairy tale and the music in the kindergarten as a teaching tool, the educational apply of the musical fairy tale is presented in four kindergarten classes. The musical fairy tale and appropriately structured musical activities were taught to four kindergarten teachers by the researcher-music teacher. Then the musical fairy tale was taught by the kindergarten teachers themselves in their classrooms. The results of this education implementation showed the positive results of the teaching proposals and the recognition of the undeniable value of music, and in particular the musical fairy tale, in the holistic development of the child, as well as to the positive attitude of the kindergarten teachers in order to strengthen the future effort to integrate the musical fairy tale within the teaching program, on a stable permanent basis.

Keywords: Preschool education, fairy tale, music in kindergarten, musical fairy tale “Kratissou Pano mou”.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί την προσέγγιση, την ανάλυση και την αξιολόγηση μίας εκπαιδευτικής εφαρμογής σε νηπιαγωγούς με στόχο την εκμάθηση από τις ίδιες και κατόπιν τη διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού «Κρατήσου Πάνω μου» και των μουσικών δραστηριοτήτων που το συνοδεύουν στις τάξεις του νηπιαγωγείου τους. Έναυσμα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης αποτέλεσε η αναγνώριση της αξίας του παραμυθιού ως μέσου το οποίο συμβάλει σημαντικά στην εξελικτική πορεία του παιδιού, με σαφή την επιρροή του κατά την προσχολική και πρώιμη σχολική ηλικία (Παπανικολάου, 2009). Επίσης, το παραμύθι δύναται να συμβάλλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών, καθώς ο ψυχικός κόσμος σε αυτές τις ηλικίες μπορεί να επηρεαστεί εύκολα με την προβολή πρότυπων συμπεριφοράς μέσω των ηρώων που παρουσιάζονται σε αυτό (Κωτσαλίδου, 2010).

Οι εμπειρίες που μπορεί να προσφέρουν τα παραμύθια στα μικρά παιδιά είναι ποικίλες, καθώς συντελούν στη βέλτιστη γνωριμία τους με τον περιβάλλοντα κόσμο, στη συνειδητοποίηση διαφόρων δοκιμασιών και προβλημάτων καθώς και στην προβολή των πολλαπλών όψεων της ζωής. Επιπλέον, μέσω του παραμυθιού τα παιδιά είναι εφικτό να αποκτήσουν την αίσθηση του κόσμου, αφού παρουσιάζονται θέματα και προβλήματα που είναι διαχρονικά, ενώ τα νοήματά τους παρουσιάζουν πανανθρώπινο χαρακτήρα (Thiesen, 2014). Τα νοήματα που προκύπτουν καθώς και η τελική έκβαση της τύχης των ηρώων επιτρέπουν στο παιδί να έρθει σε επαφή με ηθικές αξίες συνειδητοποιώντας τη σημασία τους. Παράλληλα, αποτελεί ένα σημαντικό μέσο κοινωνικής αγωγής, αφού επιτρέπει τη γνωριμία και την κατανόηση κοινωνικών συμπεριφορών και στάσεων. Έτσι λοιπόν, εκτός από μία αμιγώς ψυχαγωγική λειτουργία, το παραμύθι προάγει συγχρόνως ένα σύνολο κοινωνικών αξιών, αφού τα νοήματά του συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Μέσα από αυτό οι ήρωες γίνονται για τα παιδιά πρότυπα παραδειγματισμού ή αποφυγής (Κυαμέτη, 2012).

Επιπροσθέτως, είναι ένα μέσο που συντελεί στη διαδικασία ωρίμανσης του παιδιού, καθοδηγώντας το κατά την ομαλή διαμόρφωση των στοιχείων της προσωπικότητάς του (Graf Wittgenstein, όπως αναφέρεται στο Μερακλής, 1999: 52). Η επαφή του με ποικίλα συναισθήματα οδηγεί στη συναισθηματική του ανάπτυξη και στην απόκτηση ενσυναίσθησης. Παράλληλα, το παραμύθι δημιουργεί στα παιδιά τέρψη, αφού αποτελεί γι' αυτά μία ευχάριστη διαδικασία (Ξέστερνου, 2013).

Συγκεκριμένα, το μουσικό παραμύθι αποτελεί ένα μέσο που συνδυάζει την αφήγηση με τη μουσική μέσα από δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν οι ίδιοι οι μαθητές. Από αυτή τη συμμετοχή τους διαφαίνεται ο τρόπος που αντιδρούν, συνεργάζονται και παίρνουν μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία. Έτσι, κρίνεται ωφέλιμο για την εκπαιδευτική διαδικασία να μελετηθεί το μουσικό παραμύθι και ο τρόπος που αυτό επιδρά στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, αφού είναι ένα μέσο που δύναται να συμβάλλει στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων τους. Ο ρόλος των νηπιαγωγών σε αυτή τη διαδικασία είναι ουσιώδης, καθώς μέσα από τη δική τους προσέγγιση είναι εφικτό να ενισχυθούν τα οφέλη που δυνητικά προκύπτουν για τους μαθητές.

Μία ξεχωριστή κατηγορία παραμυθιών με πολλά οφέλη για τους μαθητές είναι τα μουσικά παραμύθια, τα οποία πλαισιώνονται από μουσική σε διάφορες μορφές ανάλογα με τους χαρακτήρες και τα συναισθήματα που προκύπτουν από κάθε παραμύθι. Η διαδικασία της μουσικής επένδυσης βασίζεται στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιούν τη φωνή τους, το σώμα τους και διάφορα μουσικά όργανα ή ψηφιακά μέσα, τα οποία αποτελούν μέσα μουσικής έκφρασης, που συνοδεύουν το παραμύθι. Συνεπώς, η μουσική δημιουργείται από τα ίδια τα παιδιά, τα οποία μαθαίνουν να δρουν στο πλαίσιο μιας ομάδας και να κοινωνικοποιούνται (Δογάνη, 2012).

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται να απαντηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Πώς βίωσαν οι νηπιαγωγοί τη διαδικασία διδασκαλίας του μουσικού παραμυθιού;
- Πώς περιγράφουν την εμπειρία τους από την εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού στην τάξη τους;
- Πώς συνέβαλλε η διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού από τη μουσικοπαιδαγωγό στον τρόπο που αυτό διδάχθηκε στη συνέχεια από τις νηπιαγωγούς;

Το συγκεκριμένο μουσικό παραμύθι αποτελεί μια συλλογική εργασία φοιτητών και διδασκόντων του Ιονίου Πανεπιστημίου. Το παραμύθι παρουσιάζει ενδιαφέρον ως προς τα τραγούδια και την ενορχήστρωσή τους, και είναι κατάλληλα για να χρησιμοποιηθούν σε τάξεις νηπιαγωγείου και σε μαθητές της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. Με οδηγό λοιπόν το συγκεκριμένο μουσικό παραμύθι εξετάστηκαν και στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να απαντηθούν τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα.

Η δομή της εργασίας αναπτύσσεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας αντλώντας στοιχεία και αναφορές που αφορούν τον

ορισμό του παραμυθιού και τα χαρακτηριστικά του για τα νήπια καθώς και τη χρήση του ως παιδαγωγικό εργαλείο στη προσχολική εκπαίδευση, στη συνέχεια αναλύεται ο ρόλος της μουσικής στην προσχολική αγωγή, η χρήση της από τους νηπιαγωγούς και η συμβολή της στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων, έπειτα εξετάζεται ο ρόλος του μουσικού παραμυθιού στην προσχολική αγωγή καθώς και η συμβολή του στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων, οι τρόποι εφαρμογής του στο νηπιαγωγείο, στο δεύτερο και ερευνητικό μέρος με οδηγό το μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου», φαίνεται ο σκοπός και ο σχεδιασμός της μελέτης, παρατίθενται η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς και η ανάπτυξη θεματικών ενοτήτων. Η μεθοδολογία της έρευνας συνεπώς υπήρξε ποιοτική, με ερευνητικό εργαλείο τη συνέντευξη και ειδικότερα την ημιδομημένη συνέντευξη, προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις των νηπιαγωγών και να μελετηθούν. Αρχικά, δημιουργήθηκε ένα ημερολόγιο δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το μουσικό παραμύθι, οι οποίες διδάχθηκαν στις νηπιαγωγούς και στη συνέχεια διαμορφώθηκε ένα σύνολο ερωτημάτων, μέσω των οποίων επιχειρήθηκε η συλλογή των δεδομένων. Οι συνεντεύξεις αρχικά μαγνητοφωνήθηκαν και στη συνέχεια ακολούθησε η διαδικασία της απομαγνητοφώνησης τους με τα λεγόμενά τους να μετατρέπονται σε γραπτό λόγο. Βασισμένη στην ανάλυση των θεματικών ενοτήτων που προέκυψαν η παρούσα εργασία κατέληξε σε ένα σύνολο σημαντικών συμπερασμάτων.

Α΄ Μέρος

1.Το παραμύθι στην προσχολική εκπαίδευση

Το παραμύθι συνιστά ένα ιδιαιτέρως σημαντικό μέσο, του οποίου η συμβολή στην ανάπτυξη των παιδιών κρίνεται αναμφισβήτητη, γεγονός το οποίο ενισχύει την αξία του ιδίως κατά την προσχολική διδακτική προσέγγιση. Ένα σύνολο μελετών προβάλλει τον καίριο ρόλο και την αξία του παραμυθιού, εξετάζοντας τη σημασία του κατά την εκπαιδευτική διαδικασία (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Χαρακτηριστικά του παραμυθιού που απευθύνεται σε παιδιά νηπιακής ηλικίας

Το παραμύθι, ως εργαλείο μεταβίβασης γνωσιακών πληροφοριών, θεωρείται ότι συντελεί στην επίτευξη της γνωσιακής κατάκτησης και στην ενίσχυση των αξιακών προτύπων των παιδιών κατά την πρώιμη παιδική ηλικία. Καθώς εντός των παραμυθιών προσεγγίζεται ένα πλήθος αξιών, γνώσεων και αρετών, είναι εφικτή η χρήση τους με στόχο τη μαθησιακή προσέγγιση των παιδιών με τρόπο ευχάριστο και διακριτό από τις συμβατικές μεθόδους διδασκαλίας (Bacchilega, 2010). Ο Zipes (2012) αναφέρει ότι εντός των παραμυθιών εντοπίζεται το σύνολο των μορφών αφήγησης, γραπτών ή προφορικών, αντικατοπτρίζοντας μια διαχρονική παράδοση. Είναι σαφές συνεπώς ότι τα παραμύθια συνιστούν ιστορίες οι οποίες πάντα υπήρχαν και μεταβιβάζονταν μέσω της αφήγησης από τη μια γενιά στην άλλη.

Οι Priyono et al. (2001 όπως υποστηρίζεται στο Sayer et al., 2018) δηλώνουν ότι το παραμύθι συνιστά στην πράξη ένα προϊόν φαντασίας ή εναλλακτικά, μια ιστορία, εντός της οποίας εμπεριέχονται στοιχεία αστεία και υπερβατικά, από τα οποία οι μαθητές μπορούν να αποκομίσουν ποικίλα και σημαντικά οφέλη.

Σύμφωνα με μελετητές, τα παραμύθια διακρίνονται σε λαϊκά και σε σύγχρονα ή έντεχνα. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τα λαϊκά παραμύθια η Κανατσούλη (2018) παραθέτει τον ορισμό τον οποίο δίνει ο καθηγητής λαογραφίας Δημήτρης Πετρόπουλος, σύμφωνα με τον οποίο το λαϊκό παραμύθι «είναι μια διήγηση στην οποία

κυριαρχούν στοιχεία φαντασίας που κινούνται στο κόσμο του υπερφυσικού, του μαγικού και η οποία επιδιώκει να ευχαριστήσει τους ακροατές – αναγνώστες» (Κανατσούλη, 2018: 81).

Έτερος ορισμός του παραμυθιού από το Βασίλη Αναγνωστόπουλο περιγράφει το παραμύθι ως μια φανταστική διήγηση, απουσία σαφούς ιστορικής βάσης, το οποίο λαμβάνει χώρα εκτός της πραγματικής ζωής, σε ένα χώρο μαγικό και φανταστικό και σε χρόνο παρελθόντα και κατά βάση αόριστο (Αναγνωστόπουλος, 1997: 29).

Επιπρόσθετα, το παραμύθι έχει ορισθεί και ως «μια διήγηση δημιουργημένη με ποιητική φαντασία, παρμένη ιδιαίτερα από τον κόσμο του μαγικού, μια ιστορία του θαύματος που δεν εξαρτάται από τους όρους της πραγματικής ζωής, και την ακούνε με ευχαρίστηση μεγάλοι και μικροί, έστω και αν δεν τη θεωρούν πιστευτή» (Αυδίκος, 1997: 33). Είναι φανερό ότι όλοι οι ορισμοί οι οποίοι αποδόθηκαν κατά καιρούς με στόχο την αποσαφήνιση της συγκεκριμένης έννοιας, ανεξαρτήτως των πιθανών επιμέρους διαφορών τους, υπογραμμίζουν τα στοιχεία του «μαγικού και υπερφυσικού, του απίθανου και απίστευτου περιεχομένου» (Μαλαφάντης, 2011: 22).

Ένα πλήθος υφολογικών στοιχείων, όπως η υπερβολή, η εκφραστική λιτότητα, η αλληγορία, η περιγραφή των τόπων και των ηρώων, το χιούμορ, αλλά και το αιφνίδιο, χρησιμοποιείται με ευστοχία από τους αφηγητές των παραμυθιών (Αναγνωστόπουλος, 1997). Η γλώσσα των παραμυθιών χαρακτηρίζεται ως προφορική, απλή και λαϊκή. Ο λαϊκός αφηγητής, κατά την προσπάθεια του να ενσαρκώσει το σύνολο των ηρώων, δύναται να διαφοροποιήσει την αφήγησή του ως προς το ύφος, την έκφραση και το λεξιλόγιο, συνθήκη η οποία ομοίως παρατηρείται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες αποδίδεται το χάρισμα του λόγου σε ζώα ενώ συχνή είναι η χρήση επιφωνημάτων, παύσεων, ήχων αλλά και ηχοποιητών. Ο διάλογος, ο οποίος εντοπίζεται συνήθως σε α' ενικό πρόσωπο, αποτελεί κύριο συστατικό της λαϊκής αφήγησης και σε αυτόν περικλείονται πολλαπλές ερωτο-απαντήσεις αλλά και στιχομυθίες (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος, «η διάρθρωση της παραμυθιακής ιστορίας βασίζεται στους γνωστούς κανόνες που ακολουθεί η λαϊκή αφήγηση: ο νόμος της επανάληψης, ο νόμος των διδύμων, ο νόμος της επιτάσεως, η τυπική έναρξη, το τέλος του παραμυθιού κ.ά.» (Αναγνωστόπουλος, 1997: 45).

Τα παραμύθια ακολουθούν μία διάρθρωση η οποία παρουσιάζει αρχή, μέση και τέλος. Βασικά χαρακτηριστικά των λαϊκών παραμυθιών τα οποία επισημαίνονται εντός της βιβλιογραφίας αποτελούν η έλλειψη της αληθοφάνειας, η κυριαρχία της φαντασίας,

η κατάργηση των φυσικών νόμων, καθώς και η ξαφνική ευεργετική διαμεσολάβηση ενός από μηχανής θεού ή ενός θαύματος τη στιγμή που ο ήρωας είναι ανίσχυρος να δράσει (Κανατσούλη, 2018). Ως αφετηρία συχνά χρησιμοποιείται η στερεοτυπική φράση «μια φορά και ένα καιρό», με στόχο να εξάρει τη φαντασία του παιδιού για τον τόπο και τον χρόνο εξέλιξης των γεγονότων. Εντός της ιστορίας διακρίνονται τα επεισόδια (μοτίβα) τα οποία εξελίσσονται βαθμιαία καταλήγοντας, ως επί το πλείστον, σε ένα αισιόδοξο τέλος του παραμυθιού. Η έκταση της διήγησης εξαρτάται και από την προσωπικότητα του κάθε αφηγητή. Η απόδοση των ονομάτων των ηρώων υλοποιείται με τρόπο κατά κύριο λόγο συμβολικό και βασίζεται σε ορισμένες από τις ιδιότητες ή και τις συνήθειες αυτών. Τα παραμύθια σπανίως εστιάζουν σε φαινόμενα της καθημερινότητας ή σε ήρωες με κοινότυπα χαρακτηριστικά, αλλά αντιθέτως όλα τείνουν να διαδραματίζονται στα όρια της υπερβολής και των άκρων: από το καλό στο κακό, από το μεγάλο στο μικρό, από το ωραίο στο άσχημο. Παρότι κύρια επιδίωξη των παραμυθιών δε συνιστά η παροχή συμβουλών αλλά ούτε και διδακτικών εμπειριών, παραμένουν ηθοπλαστικά, παρουσιάζοντας συγχρόνως μια, κατά κανόνα, ευχάριστη κατάληξη, με την υπερίσχυση του καλού έναντι του κακού (Κανατσούλη, 2018).

Ένα σύνολο μεταφυσικών παρεμβολών εντοπίζονται εντός της δομής των παραμυθιών, οι οποίες αναλόγως του παραμυθιού ή της ιστορίας, δύναται να σχετίζονται με το πεπρωμένο, με μάγια, με τη μοίρα κτλ. Με εξαίρεση τα παραμύθια τα οποία εξελίσσονται με επίκεντρο τις λαϊκές ιστορίες και τα ζώα, τα υπόλοιπα παραμύθια συνήθως εστιάζουν στην αφήγηση μιας μικρής ή μεγάλης περιπέτειας η οποία αφορά την τύχη του εμπλεκόμενου ήρωα ή των ηρώων, με τις δοκιμασίες οι οποίες ανακύπτουν να συνιστούν κύριο συστατικό του παραμυθιού (Αναγνωστόπουλος, 1997). Κατά την αφήγηση χρησιμοποιούνται επαναλήψεις συνήθως τυπικών φράσεων ή λέξεων ώστε να ενισχυθεί η ένταση της πλοκής αλλά και να επιτευχθεί μία βαθύτερη αφομοίωση. Ένα άλλο δομικό στοιχείο είναι οι μεταμορφώσεις που μπορεί να συμβούν κατά την εξέλιξη της ιστορίας, ενώ στο τέλος του παραμυθιού χρησιμοποιείται η τυπική στερεοτυπική φράση «Κι έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα». Με τον επίλογο, στόχος του αφηγητή είναι να επιστρέψει η ιστορία αλλά και ο ακροατής στην πραγματικότητα, έχοντας, τις περισσότερες φορές, συναισθήματα ελπίδας και αισιοδοξίας (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, το σύγχρονο παραμύθι, το οποίο εναλλακτικά καλείται και έντεχνο, συνιστά ένα είδος παραμυθιού. Πολλοί μελετητές προβάλλουν ενστάσεις ως προς τη χρήση του όρου «έντεχνο», χαρακτηρίζοντας τον ως «ατυχή».

Κύριο επιχείρημα τους αποτελεί το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος όρος αναφέρεται στην τέχνη και κατά συνέπεια η χρήση αυτού για την περιγραφή του σύγχρονου παραμυθιού οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το λαϊκό παραμύθι στερείται αυτής (Κανατσούλη, 2018).

Μία άλλη διάσταση του σύγχρονου παραμυθιού είναι ότι γράφεται από επώνυμους παραμυθάδες – συγγραφείς. Σε αυτό αποτυπώνουν και εκφράζουν τα προσωπικά τους βιώματα, κάτι που διαφέρει από το συλλογικό στοιχείο που εκφράζουν τα βιώματα που παρουσιάζονται στα λαϊκά παραμύθια (Κανατσούλη, 2018).

Τα βασικά γνωρίσματα των σύγχρονων παραμυθιών που απευθύνονται σε παιδιά είναι η ελάττωση των στοιχείων της φαντασίας και του μαγικού στοιχείου, με τη θεματολογία να αντλεί υλικό από ζητήματα και προβλήματα της καθημερινότητας ενώ η τεχνολογία φαίνεται να αντικαθιστά το στοιχείο της μαγείας. Εντός των σύγχρονων παραμυθιών απουσιάζουν οι αγριότητες, οι μύθοι και οι θρύλοι οι οποίοι κυριαρχούν εντός των λαϊκών παραμυθιών. Αν και το ευτυχισμένο τέλος παραμένει με έντονο το στοιχείο του χιούμορ ενώ αποφεύγονται ο σεξισμός, ο ρατσισμός τα στερεότυπα και κάθε είδους προκαταλήψεις (Κανατσούλη, 2018).

Στα γνωρίσματα του σύγχρονου παραμυθιού συμπληρώνεται ένα σύνολο έτερων στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων της αποφυγής της ταξικής κοινωνίας, τη χρήση ενός ύφους περισσότερο παιδικού, και μίας συντομότερης έκτασης σε σχέση με το λαϊκό παραμύθι (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Ποικίλες πτυχές του παραμυθιού δύναται να αποτυπώσουν τόσο την αξία όσο και τη σημασία του. Τα παραμύθια θεωρείται ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των παιδιών, καθώς παραθέτουν έναν αρχέγονο τρόπο σκέψης που ταιριάζει στον τρόπο σκέψης που παρουσιάζουν τα παιδιά (Hohr, 2000· Singhal, 2013). Μέσω των παραμυθιών κρίνεται εφικτή η διαμόρφωση των αρετών των μελών της εκάστοτε κοινωνίας (Lester, 2015).

1.1 Η μορφωτική αξία του παραμυθιού

Όπως σημειώνουν ο Μερακλής και οι συνεργάτες του (2007: 37),

τα παραμύθια ενισχύουν την ανάπτυξη πολύτιμων ιδιοτήτων στα παιδιά μας κατά τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της βούλησής τους. Διδάσκουν στα παιδιά να εκτιμούν το αγαθό και να μισούν το κακό. Τα

κατευθύνουν προς μίαν υψηλή εκτίμηση της αξίας της ανθρώπινης εργασίας. Τα ασκούν στην υπερνίκηση των δυσκολιών και τους καλλιεργούν τη γενναιότητα και το θάρρος. Η ευτυχία που υπόσχεται ένα παραμύθι ανταποκρίνεται στις προσδοκίες που έχουμε για το μέλλον.

Ένα λαϊκό παραμύθι διδάσκει για τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων, επιτρέποντας την αναγνώριση ποικίλων καταστάσεων της ζωής μέσω μιας εξωτερικής οπτικής γωνίας, ενώ θέτει το παιδί εντός του κύκλου των κοινωνικών σχέσεων στην πραγματική καθημερινή ζωή (Ertem, 2012).

Η μορφωτική αξία του παραμυθιού έχει τονιστεί, καθώς αναγνωρίζεται η συμβολή του στη νοητική, στην ψυχοσυναισθηματική και στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, ενώ εξίσου σημαντική είναι η χρήση του ως θεραπευτικού αλλά και συμβουλευτικού μέσου (Παπανικολάου, 2009).

Μέσω των παραμυθιών ενισχύεται η δυνατότητα αυτορρύθμισης των συναισθημάτων του παιδιού και δίνεται χώρος ώστε να σκεφτεί κριτικά και να ανθίσει η φαντασία του (Nur, 2013 όπως αναφέρεται στο Sayer et al., 2018).

Καθώς τα παραμύθια μιλούν σε γλώσσα την οποία τα παιδιά εύκολα κατανοούν, κατορθώνουν να παρουσιάσουν τον περίπλοκο κόσμο της καθημερινότητας με τρόπο εύληπτο και συγχρόνως χάρη στην απλότητά τους προσδίδουν ένα σαφή ορισμό του καλού και του κακού, διευκολύνοντας παράλληλα την κατανόηση όσων περιγράφονται (Koutsomprou, 2016).

1.2 Η χρήση του παραμυθιού ως παιδαγωγικό εργαλείο στο νηπιαγωγείο

Το σύνολο των ατόμων σε διεθνές επίπεδο δύναται να έχει πρόσβαση σε ένα πλήθος λαϊκών ιστοριών, οι οποίες συνιστούν ένα θαυμάσιο παγκόσμιο μέσο μεταβίβασης ανθρωπιστικών και ηθικών αξιών, αλλά και φιλοσοφιών, στις νεότερες γενιές. Πρόκειται για ιστορίες οι οποίες χαρακτηρίζονται ως εξίσου φιλικές και ελκυστικές τόσο για τον ακροατή όσο και τον αφηγητή, ανεξαρτήτως ηλικίας, παρέχοντας ένα ομοίως ισχυρό συναίσθημα σε ένα μικρό παιδί αλλά και σε έναν ενήλικα (Niklas, Cohrssen & Tayler, 2016). Οι Tareva & Luchina (2020) επιβεβαιώνουν στη μελέτη τους το γεγονός ότι η λαϊκή γλώσσα συγκεντρώνει χαρακτηριστικά τα οποία

εντοπίζεται ότι διατηρούν μέλη μιας εθνοτικής ομάδας. Τα παραμύθια, τα οποία παρατίθενται στις γλώσσες των λαών που κατοικούν εντός ενός κοινωνικού συνόλου, υποστηρίζουν σημαντικά την προσπάθεια του εκπαιδευτικού της προσχολικής αγωγής να επιτύχει την πολυπολιτισμική διδακτική προσέγγιση των παιδιών (Tareva & Luchina, 2020) .

Με βάση τα ευρήματα πρότερων μελετών (Wulf et al., 2012), επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η στάση έναντι του κόσμου διαμορφώνεται ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία και ακολούθως συνοδεύει το άτομο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Κατά τη νηπιακή ηλικία το περιεχόμενο ενός παραμυθιού συνιστά μια δραστηριότητα η οποία συντελεί στην ανάπτυξη σημαντικών γνωσιακών δεξιοτήτων του παιδιού, ενώ εξίσου σημαντική είναι η συμβολή του στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του (Fleer & Hammer, 2013). Αν και η διδασκαλία ενός λαϊκού παραμυθιού δύναται να υλοποιηθεί κατά την προσχολική ηλικία, η επιρροή αυτού συνοδεύει το άτομο στο σύνολο της πορείας της ζωής του (Mello, 2001). Όλα τα παραπάνω συνηγορούν υπέρ της παιδαγωγικής σημασίας και αξίας ενός λαϊκού παραμυθιού (Mello, 2001).

Η αφήγηση παραμυθιών κατά την προσχολική ηλικία αποτελεί δραστηριότητα υψηλής αξίας καθώς, κατά τη συμμετοχή του παιδιού στην ακρόαση λαϊκών ιστοριών, παρέχεται στον ενήλικα η δυνατότητα ενημέρωσης και κατ' επέκταση της διδακτικής του προσέγγισης αναφορικά με στοιχεία της προσωπικής του κουλτούρας (Mello, 2001). Με τη βοήθεια ενός λαϊκού παραμυθιού, το νήπιο προσεγγίζει ένα σύνολο σημαντικών στοιχείων και πληροφοριών αναφορικά με την καθημερινή ζωή, την ύπαρξη, την εργασία, τα έθιμα και τις παραδόσεις, τα καθημερινά επιτεύγματα και τις υποθέσεις, αλλά και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα τα οποία θεωρούνται εγγενή στους εκπροσώπους διαφορετικών πολιτισμών, αλλά ταυτόχρονα αντιλαμβάνεται και κατανοεί τον εσωτερικό κόσμο των άλλων ατόμων (Mello, 2001).

Μέσω της παρουσίας στα παιδιά προσχολικής ηλικίας των χαρακτήρων, των συναισθημάτων και των συνηθειών ατόμων τα οποία ανήκουν σε διαφορετικές εθνοτικές ομάδες, ένα λαϊκό παραμύθι δύναται να προκαλέσει μια πληθώρα συναισθηματικών αντιδράσεων. Η ανωτέρω διαδικασία επιτρέπει στο παιδί-ακροατή να μεταφερθεί σε ένα μη πραγματικό κόσμο και εμπλεκόμενο συναισθηματικά με την ιστορία, να ταυτισθεί με τους χαρακτήρες, ανησυχώντας ή και συμπάσχοντας με τους ήρωες, ενώ συγχρόνως αξιολογεί και κρίνει τον τρόπο σκέψης και τις πράξεις αυτών, είτε πρόκειται για ιστορία η οποία αφορά το δικό του πολιτισμό είτε κάποιον άλλο. Το

σύνολο των προκαλούμενων εμπειριών και συναισθημάτων ανακινούν μια έντονη και πολύπλοκη εσωτερική ψυχοσυναισθηματική διεργασία, ιδιαιτέρως σημαντική για ένα παιδί μικρής ηλικίας (Mello, 2001).

Σύμφωνα με την Κανατσούλη (2018), από παιδαγωγικής άποψης το παραμύθι κρίνεται ως κατάλληλο για τα παιδιά, καθώς ο τρόπος σκέψης των πολιτισμών, απουσία γραφής, συνάδει με την παιδική σκέψη. Οι νηπιαγωγοί βασίζονται στη χρήση των λαϊκών παραμυθιών ως εκπαιδευτικών εργαλείων αποσκοπώντας στην ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας των παιδιών αλλά και της προαγωγής των αξιών της αποδοχής και του σεβασμού της πολιτισμικής ετερότητας (Ertem, 2012).

2. Η μουσική στην προσχολική αγωγή

Η μουσική ως μορφή τέχνης συνιστά κύρια παράμετρο της σωματικής, ηθικής, νοητικής, ψυχοσυναισθηματικής και κοινωνικής καλλιέργειας του παιδιού, συντελώντας στην ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης προσωπικότητας. Μέσω της μουσικής τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν συναισθήματα, σκοπούς και νοήματα, εξυπηρετώντας ένα πλήθος σημαντικών φυσικών και ψυχοσυναισθηματικών λειτουργιών, ενώ ομοίως καίρια αναδεικνύεται η συμβολή της μουσικής στη δημιουργία κατάλληλων δίαυλων επικοινωνίας και στη σύσταση και διατήρηση κοινωνικών ομάδων. Με βάση τα ανωτέρω είναι σαφές ότι η μουσική, συμβάλλοντας στην ορθή ανάπτυξη της προσωπικότητας και στη διαδικασία ωρίμανσης του παιδιού, αποτελεί για τον / τη νηπιαγωγό ένα εργαλείο διδασκαλίας, όπου, μέσω βιωματικών μουσικοπαιδαγωγικών δράσεων, το παιδί θα επιτύχει με τρόπο φυσικό και αβίαστο την κατάρκτηση της γνώσης (Δογάνη, 2012).

Η παιδαγωγική αξία της μουσικής στο νηπιαγωγείο

Η συσχέτιση της μουσικής με την ανάπτυξη του ατόμου έχει ιδιαίτερος μελετηθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, ειδικότερα σε ό,τι αφορά την επιρροή της στο πεδίο της ακαδημαϊκής του εξέλιξης (Hurwitz et al., 1975), της νοητικής του ανάπτυξης, (Rauscher, 2002), της συμπεριφοράς του (Hallam & Price, 2000) και της συναισθηματικής του επίγνωσης (Costa-Giomi, 1999) κατά την παιδική ηλικία. Σε πρόσφατη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Young (2016) αναλύθηκε ο τρόπος με τον οποίο η μουσική επηρεάζει τις ακαδημαϊκές επιτυχίες κατά τα μεταγενέστερα σχολικά χρόνια, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζει τα παιδιά κατά την πρώιμη παιδική ηλικία και κατά τη φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο. Η συγκεκριμένη ανασκόπηση τονίζει την πρόοδο η οποία έχει καταγραφεί στο σύνολο των τομέων της αναπτυξιακής θεωρίας σε ό,τι αφορά τον τρόπο μάθησης και ανάπτυξης των παιδιών, την πρόοδο στο πεδίο των καινοτόμων ερευνητικών μεθοδολογιών και την εντοπιζόμενη αντιστοιχία μεταξύ της έρευνας και της πρακτικής στο πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης στα πλαίσια της προσχολικής ηλικίας (Young, 2016).

Με βάση τον Koops (2018), οι νηπιαγωγοί καλούνται να επικοινωνούν στο ευρύ κοινό τη σαφή αξία της μουσικής, με στόχο οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, οι υπεύθυνοι χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής και έτεροι ενδιαφερόμενοι να αντιληφθούν πραγματικά την αναγκαιότητα συμπερίληψής της σε οργανωμένο πρόγραμμα σπουδών, προσβάσιμο στο σύνολο των παιδιών. Συνεπώς, είναι σημαντικό οι νηπιαγωγοί να κατανοούν εις βάθος το γεγονός ότι η μουσική ενέχει μια άκρως ουσιώδη θέση στο πεδίο της πρώιμης μάθησης. Ελάχιστες είναι οι μελέτες μέχρι σήμερα οι οποίες έχουν εντυφώσει στις πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τα οφέλη της μουσικής και της πρώιμης μάθησης (De l'Etoile, 2001· Kim & Kemple, 2011) με ορισμένα από τα ευρήματα αυτών να αποκαλύπτουν ότι οι αντιλήψεις και οι στάσεις αυτών επηρεάζονται συχνά με βάση τις προσωπικές τους εμπειρίες, αλλά και από το βαθμό στον οποίο αντιλαμβάνονται τη μουσική ως συμπληρωματικό στοιχείο το οποίο αποβλέπει στον εμπλουτισμό του μαθήματος ή ως ένα αμιγώς διακριτό εργαλείο μάθησης (Kim & Kemple, 2011).

Ποικίλες μουσικές αλλά και μουσικοκινητικές δράσεις συντελούν στην ενεργοποίηση των γνωσιακών, των ψυχοκινητικών, των συναισθηματικών αλλά και των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών κατά την βρεφική και νηπιακή ηλικία (Denac, 2002, 2011 όπως αναφέρεται στο Sayer et al., 2018).

2.1 Η χρήση της μουσικής από τους νηπιαγωγούς

Η αποδοχή του γεγονότος ότι η μουσική συνιστά μια σημαντική και ουσιώδη παρουσία κατά τη μαθησιακή προσέγγιση στη νηπιακή ηλικία δεν αποτελεί καινοτομία (Sawyer, 2006). Ο Pestalozzi (1746-1827), ο οποίος είχε αφοσιωθεί στην προαγωγή της κοινωνικής μεταρρύθμισης μέσω της εκπαίδευσης, εστίαζε κατά τις διδασκαλίες του στην ηθική και στην ιθαγένεια. Υποστήριζε ότι η μάθηση κατά την παιδική ηλικία προκύπτει μέσω των εμπειριών της ζωής, με τις εικόνες και τους ήχους να προηγούνται των συμβόλων και την ύπαρξη μιας φυσικής εξέλιξης της μελέτης. Αντιλαμβανόμενος την υψηλή ηθική αξία της μουσικής, ο Pestalozzi στράφηκε προς το πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης. (Howe, 2000: 26-38).

Ιστορικά, μεταξύ των κυριότερων σημείων της εμπειρίας του νηπιαγωγείου συγκαταλέγεται η ανάπτυξη θετικών κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών (Sullivan, 2016). Ο Yoho (2011) έχει αναφέρει ότι, στις πρώτες σχολικές τάξεις και

ειδικά στο νηπιαγωγείο, «η μουσική είναι και πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος της τάξης» (Yoho, 2011: 151).

Τόσο η μουσική όσο και συναφείς μουσικές ασκήσεις και δράσεις, όπως είναι η θεατρική αγωγή, η μουσικοκινητική, η παντομίμα και λοιπές συνοδευτικές ασκήσεις, δύναται να συμβάλουν δυναμικά στη σωματική, γνωσιακή, ψυχοσυναισθηματική, κοινωνική και γλωσσική ανάπτυξη των μικρών παιδιών (Králová & Kołodziejewski, 2016). Συγχρόνως συνιστούν σημαντικούς παράγοντες επιρροής στο πεδίο του εγγραμματοσμού στο νηπιαγωγείο σε όλη τη διάρκεια της πρώιμης μάθησης (Strickland & Riley-Ayers, 2006). Ο εντοπισμός των πρακτικών δεσμών μεταξύ της μουσικής και της μάθησης έχει από καιρό προκαλέσει το ερευνητικό ενδιαφέρον, ενώ οι εκπαιδευτικοί, εμπειρικά δρώντες, έχουν εισαγάγει τη μουσική μεταξύ των δραστηριοτήτων της τάξης.

Από τα μέσα του 20ού αιώνα, η συμπερίληψη της μουσικής κρίθηκε ως βέλτιστη πρακτική για την τάξη του νηπιαγωγείου, καθώς διευκόλυνε τη σωματική δραστηριότητα, την ανάπαυση του παιδιού έπειτα από έντονη δράση, την επανεμφάνιση εμπειριών μέσα από το δραματικό παιχνίδι, την ανάπτυξη ισχυρών σχέσεων συνεργασίας, την ικανοποίηση των συναισθημάτων περιέργειας, την απόκτηση ενός διευρυνμένου φάσματος εμπειριών, την παρότρυνση των παιδιών να εκφράσουν τα προσωπικά τους συναισθήματα μέσω πολλών αυθόρμητων μουσικών τρόπων, και τη δυνατότητα να νιώσουν άνετα και ασφαλή, αντίστοιχα με τα συναισθήματα τα οποία βιώνουν εντός του οικογενειακού τους περιβάλλοντος (Μαγαλιού, 2007· Μακρής & Μακρή, 2003).

Επιχειρώντας στη σύγχρονη εποχή το σχολιασμό της επικρατούσας χρήσης της μουσικής από τους διδάσκοντες στις τάξεις προσχολικής ηλικίας, η Bresler (1995), υποστηρίζει ότι μέσω της ενασχόλησης των παιδιών σε καλλιτεχνικές εκφράσεις, όπως είναι η μουσική, η ομορφιά και η αισθητική είναι ιδιότητες οι οποίες κρίνονται ως σχετικές με αυτή (Bresler, 1995).

Το Musik Kindergarten, αντιπροσωπεύει ένα ενδιαφέρον μοντέλο αναφορικά με τη χρήση μουσικής για διάφορους μαθησιακούς σκοπούς και στόχους εντός του πλαισίου του νηπιαγωγείου (Ubel, 2012). Τέσσερα διαφορετικά επίπεδα έχουν προσδιορισθεί σύμφωνα με τα οποία η μουσική συμβάλλει στη μάθηση και στη διαμόρφωση του θετικού κλίματος στο νηπιαγωγείο:

- εκπαίδευση μέσω της μουσικής,

- εκπαίδευση στη μουσική,
- εκπαίδευση με τη μουσική
- εκπαίδευση προς τη μουσική.

Η ανάλυση κάθε επιπέδου επιτρέπει την παρουσίαση των σχέσεων οι οποίες προκύπτουν μεταξύ της μάθησης και της μουσικής (Ubel, 2012).

Εκπαίδευση μέσω της μουσικής: στο συγκεκριμένο επίπεδο η μουσική λειτουργεί ως «εκπαιδευτικό μέσο». Οι δάσκαλοι και εν γένει το εκπαιδευτικό προσωπικό εισάγουν μουσική από εξωτερικές πηγές και με τη βοήθεια αυτής ενθαρρύνουν τους μαθητές να δημιουργήσουν οι ίδιοι μουσική, με τη χρήση απλών, αυτοσχέδιων οργάνων. Τα αυτοσχέδια τραγούδια και ρυθμοί, καθώς και η πρόκληση ενεργών μαθησιακών συμπεριφορών επιτρέπουν στα παιδιά να ανακαλύψουν και να εξετάσουν μια σειρά εννοιών οι οποίες κυμαίνονται από τις μαθηματικές (μήκος, αναλογία, χρόνος, μέτρηση) και τις φυσικές επιστήμες (αρχές της παραγωγής ήχου) έως την ανάπτυξη της δημιουργικότητας (Ubel, 2012).

Εκπαίδευση στη μουσική: Προσδιορίζοντας αυτό το μέσο ο Ubel (2012) αναφέρει ότι η μουσική είναι το ίδιο το «αντικείμενο μάθησης». Σε αυτόν τον τομέα διδάσκονται τα παραδοσιακά μουσικά όργανα και το παίξιμο αυτών, αλλά και όροι λεξιλογίου της μουσικής όπως είναι «μαλακός και δυνατός», «υψηλός και χαμηλός», «σύντομος και μακρύς», «φωτεινός και σκοτεινός». Πρόκειται για προοπτική η οποία αντιπροσωπεύει την εγγύτερη σύνδεση με την παραδοσιακή – τυπική μουσική εκπαίδευση κατά τις πρώτες σχολικές τάξεις, στις οποίες το ίδιο το ευρύ θέμα δύναται ουσιαστικά να ταξινομηθεί ως αυτόνομο σχολικό μάθημα.

Εκπαίδευση με μουσική: Με βάση την εκπαίδευση με μουσική η χρήση της μουσικής μέσα στην τάξη αποτελεί «διδακτικό» βοήθημα. Ρυθμικά τραγούδια που περιέχουν καθημερινές και απλές λέξεις, απλές μελωδίες ή τραγούδια και σύντομα επεισόδια μουσικής συνήθως για «εξωμουσικούς» σκοπούς, αποτελούν παραδείγματα στην τυπική εμπειρία του νηπιαγωγείου (Ubel, 2012).

Εκπαίδευση προς τη μουσική: Μια άκρως περίπλοκη και περιεκτική κατηγορία, ιδίως συγκρινόμενη με τις πρότερες κατηγορίες. Με βάση αυτή κρίνεται αναμφισβήτητος ο ισχυρός και αμείωτος ρόλος που διαδραματίζει και θα διαδραματίζει η μουσική στην καθημερινότητα του παιδιού το οποίο μεγαλώνει και εξελίσσεται. Επιπρόσθετα προσεγγίζει τις ανώτερες αισθητικές, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές επιδράσεις της μουσικής στα παιδιά (Ubel, 2012).

Οι Brewer και Maal (2008) τονίζουν ότι μέσω των δημιουργικών παρουσιάσεων οι οποίες υποστηρίζονται από τη μουσική εντός της σχολικής τάξης δύναται να προβληθούν νέες πληροφορίες στα μικρά παιδιά, τονώνοντας και ενισχύοντας τη συμμετοχή τους στις προτεινόμενες δράσεις αλλά και στη μαθησιακή διαδικασία εν γένει. Ειδικότερα στην περίπτωση παιδιών νηπιακής ηλικίας, όπου η μεταβίβαση και απομνημόνευση των παρεχόμενων πληροφοριών ή τμημάτων αυτών κρίνεται άκρως σημαντική, η ικανότητα του εκπαιδευτικού να εγείρει και να διασφαλίσει την προσοχή τους συνιστά από μόνη της μια άκρως κρίσιμη ιδιότητα που καθορίζει την εξέλιξη της μαθησιακής διαδικασίας (Brewer & Maal, 2008).

Άλλα οφέλη της μουσικής στο νηπιαγωγείο έχουν επίσης τονιστεί από τους ερευνητές. Η Joyce (2011) συμπεραίνει ότι η μουσική και ειδικότερα το τραγούδι ενδυναμώνει χαρακτηριστικά τα οποία οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας εντοπίζουν και αξιολογούν στο παιδί το οποίο αναπτύσσεται. Το τραγούδι συγκεκριμένα ενδυναμώνει την αυτοεκτίμηση του παιδιού, προάγοντας την ομαδικότητα ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου και κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου, διευκολύνει την αυτοέκφραση και συνιστά μια ιδιαιτέρως διασκεδαστική δραστηριότητα τόσο για το ίδιο το παιδί όσο και για τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς (Joyce, 2011:12).

2.2 Μουσική και συμμετοχή μαθητών

Ένα πρόσθετο στοιχείο το οποίο προβάλλεται μέσω των ερευνών αποτελεί η προσπάθειά τους να υποστηρίξουν, να τεκμηριώσουν, να προσεγγίσουν και να ερμηνεύσουν τα επίπεδα συμμετοχής των παιδιών στη μάθηση της μουσικής. Οι Skinner & Belmont (1993) στη μελέτη τους αποσαφηνίζουν το γεγονός ότι η συμμετοχή των παιδιών στη μάθηση καθορίζεται από ένα σύνολο παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των δικών τους αντιλήψεων για τους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τις πραγματικές συμπεριφορές τις οποίες επιδεικνύουν οι εκπαιδευτικοί εντός της σχολικής τάξης. Συνεπώς τόσο οι αντιλήψεις των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών κρίνονται ως σημαντικές κατά τη διεξαγωγή συζήτησης.

Η ουσιαστική σημασία αυτής της μορφής της συναισθηματικής σχέσης αναγνωρίζεται και γίνεται επαρκώς αντιληπτή από τους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας. Οι εκπαιδευτικοί κρίνουν ότι η έννοια της συμμετοχής από πλευράς των

μαθητών συνιστά παράμετρο ύψιστης σημασίας στην πορεία της μαθησιακής διαδικασίας (Appleton et al., 2008).

Εντός ορισμένων ερευνών γίνεται αναφορά σε ένα διμερές μοντέλο (Willms, 2003 στο Appleton et al., 2008) όπου προσδιορίζονται συμπεριφορικές και συναισθηματικές κατηγορίες. Συγκεκριμένα, στο πεδίο της συμπεριφοράς παρατηρείται και καταγράφεται η γενικότερη συμπεριφορά, καθώς και η καταβαλλόμενη προσπάθεια και συμμετοχή από πλευράς των μαθητών. Η συναισθηματική κατηγορία περικλείει το ενδιαφέρον των μαθητών, τη θετική τους στάση, την αναγνώριση, το αίσθημα του ανήκειν και τα εσωτερικά μαθησιακά τους κίνητρα (Appleton et al., 2008).

Μία άλλη ομάδα ερευνητών έθεσε μια πρόσθετη τρίτη διάσταση, τη γνωστική, η οποία περικλείει τους προσωπικούς μαθησιακούς στόχους και την αυτορρύθμιση των μαθητών (Frederick's et al., 2004· Jimerson et al., 2003 στο Appleton et al., 2008). Μέσω της καλλιέργειας γόνιμων σχέσεων και στηριζόμενη σε ένα πλαίσιο αμφίδρομης συνεργασίας μεταξύ του εκπαιδευτικού και των μαθητών είναι εφικτή η δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης ικανής να οδηγήσει σε ωφέλιμα διδακτικά αποτελέσματα (Wenger, 1998).

Ένα άλλο στοιχείο που μπορεί να εφοδιάσει το παιδί με δυνάμεις που θα το κάνουν να αισθάνεται πιο όμορφα είναι η αισθητική παιδεία. Το νηπιαγωγείο είναι ένας χώρος ο οποίος μπορεί να αποτελέσει την αρχή για το αντάμωμα παιδιού και τέχνης και συνεπώς την αρχή της αισθητικής καλλιέργειας. Ο/Η νηπιαγωγός μπορεί να προετοιμάσει το παιδί απλά και ουσιαστικά, επιλέγοντας ένα έργο μουσικής κατάλληλο για την ηλικία του, προκαλώντας τη φαντασία του με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι σε θέση να διηγηθεί μία σκηνή ή μία εικόνα ακούγοντας σύντομα μουσικά αποσπάσματα. Έτσι με έμμεσο τρόπο το παιδί θα αναπτύξει την αισθητική του καλλιέργεια και θα αποκομίσει τα «θετικά» της (Χαραλάμπους, 2015).

Στη χώρα μας, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για το νηπιαγωγείο¹, η μουσική έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει διάφορες δεξιότητες των μικρών μαθητών, όπως την ευαισθησία ως προς τον ήχο, την αισθητική τους αντίληψη, αλλά και να απελευθερώσει τη δημιουργικότητά τους. Το κάθε παιδί έχει ξεχωριστές μουσικές προτιμήσεις, ενδιαφέροντα και ικανότητες. Το σύνολο των παιδιών δύναται να αναπτύξει μουσικές ιδέες, η ποιότητα και η ποικιλία των οποίων εξαρτάται από τις μουσικές εμπειρίες που αναπτύσσονται στην τάξη. Έτσι λοιπόν η μουσική αγωγή στο

---

¹ <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/nipiagogio/3528-programma-spoudwn-nipiagogeiou>

νηπιαγωγείο περιλαμβάνει παιδικά τραγούδια από μουσικές διαφόρων πολιτισμών, επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για τον έλεγχο, τον χειρισμό καθώς και την παρουσίαση του ήχου και εξασκεί την ακουστική αντίληψη έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να διακρίνουν ήχους και να αναγνωρίζουν στοιχεία και έννοιες της μουσικής. Τέτοια μουσικά στοιχεία είναι η ένταση, η χροιά, η ένταση, ο ρυθμός, ο παλμός και η ταχύτητα (Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση, 21.12.2021).

Από την έρευνα που πραγματοποίησαν η Παπαναγιώτου και η Γανώση (2003) για το μάθημα της Μουσικής Αγωγής στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου, διαπιστώθηκε, ότι η συχνότητα μουσικών δραστηριοτήτων είναι μικρή και ότι οι νηπιαγωγοί δεν εφαρμόζουν όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου, γεγονός που αποδίδεται στο ότι, δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στη διδασκαλία της μουσικής λόγω ανεπαρκών γνώσεων (Παπαναγιώτου & Γανώση, 2003).

Μέσα στο κατάλληλο περιβάλλον που δημιουργεί ο / η νηπιαγωγός τα παιδιά με την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και διάφορες μουσικές δραστηριότητες μαθαίνουν να ακούν και να «παίζουν» με τη μουσική, να πειραματίζονται με τους ήχους, την κίνηση και το τραγούδι, με το παίξιμο των οργάνων, να δρουν ομαδικά, να συγκρίνουν ήχους με σύμβολα της μουσικής σημειογραφίας, να εντάξουν τη μουσική στην καθημερινότητά τους και να εκφράζουν μέσω αυτής συναισθήματα και εμπειρίες τους.²

Πρέπει «να κατανοηθεί πως η μουσική δεν αποτελεί ένα «μάθημα» που για να πραγματοποιείται μπορεί να εξαρτάται από τον ειδικό χώρο ή τον συγκεκριμένο χρόνο την εβδομάδα. Η μουσική είναι μέρος της καθημερινής αλληλεπίδρασης του παιδαγωγού με τα παιδιά, που συντελείται συνεχώς από την αρχή ως το τέλος μιας μέρας στο νηπιαγωγείο» (Δογάνη, 2012:149) και που συνεχίζει να υπάρχει και να αναπτύσσεται σε όλη τη ζωή.

---

² Ό.π. <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/nipiagogio/3528-programma-spoudwn-nipiagogeiou>

2.3 Η συμβολή της μουσικής στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων: μία σύντομη αναφορά

Η παροχή μουσικής αγωγής κατά την πρώιμη παιδική ηλικία δύναται να ωφελήσει τον εγκέφαλο του ατόμου σε μετέπειτα στάδιο της ζωής του, ακόμη και στην περίπτωση που δεν συνεχίσει να παρακολουθεί μαθήματα μουσικής μετά την ενηλικίωση του (Schlaug et al., 2005). Ομοίως, έρευνες αποκαλύπτουν ότι η εκμάθηση μουσικών οργάνων δύναται να επιταχύνει την αναπτυξιακή εξέλιξη του εγκεφάλου σε άτομα πρώιμης παιδικής ηλικίας, ιδίως σε ό,τι αφορά τομείς που ευθύνονται για την ανάπτυξη της γλώσσας, την επεξεργασία του ήχου, την αντίληψη της ομιλίας και την αναγνωστική ικανότητα (Habibi et al., 2016). Η εκμάθηση ενός οργάνου αναπτύσσει, επιπροσθέτως, τις εκτελεστικές λειτουργίες του εγκεφάλου οι οποίες συντονίζονται στον μετωπιαίο λοβό, παρέχοντας σε ένα παιδί τη δυνατότητα διαχείρισης του χρόνου της προσοχής, της οργάνωσης των σκέψεων και της ρύθμισης της συμπεριφοράς του (Zuk et al., 2015).

Με βάση τον Dissanayake (2009), η μουσική ενδυναμώνει τη φωνητική επικοινωνία που αναπτύσσεται μεταξύ μητέρας και βρέφους αποτυπώνοντας την αγάπη και ενισχύοντας το δεσμό μεταξύ των δύο αυτών ατόμων. Μέσω της μουσικής και του χορού δύναται να αναπτυχθεί με τρόπο αποτελεσματικό ένα αίσθημα ενότητας επιτρέποντας στα άτομα να μοιραστούν συναισθήματα και σκέψεις (Hodges & Sebald, 2011). Στη μελέτη τους οι Cross & Morley (2010) συμπέραναν ότι η μουσική ενδυναμώνει την ενότητα της ομάδας μέσω του σχηματισμού της ταυτότητας αυτής και του συγχρονισμού της γνώσης και της συμπεριφοράς. Ομοίως, η μελέτη των Kirschner & Tomasello (2012) απέδειξε, ότι η παραγωγή μουσικής από άτομα νεαρής ηλικίας συντελεί στη σημαντική βελτίωση της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς, προάγοντας στοιχεία όπως η συνεργασία, η ενσυναίσθηση και η προθυμία παροχής βοήθειας στους άλλους. Έτερη μελέτη των Davies, Ohl και Manyande (2013) προέβαλε επίσης την παρουσία αυξημένης αλληλεγγύης μεταξύ παιδιών ηλικίας τεσσάρων ετών τα οποία έπαιζαν μουσική συγκρινόμενα με παιδιά ίδιας ηλικίας που δεν έπαιζαν. Κατά τη μελέτη περίπτωσης του Suthers (2001) εξετάστηκαν οι απαντήσεις ενός παιδιού ενός έτους το οποίο παρακολούθησε ένα δεκάμηνο πρόγραμμα μουσικών εμπειριών. Παρότι η συγκεκριμένη μελέτη αφορούσε ένα μόνο παιδί, τα ευρήματα αυτής οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι μεγάλο μέρος της μαθησιακής διαδικασίας υλοποιήθηκε μέσω της μίμησης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ενώ η καλλιέργεια της διάθεσης για

περαιτέρω ενασχόληση με τη μουσική δημιουργία ενθαρρύνεται μέσω της συμμετοχής των νηπίων σε μουσικές εμπειρίες. Μελέτη η οποία υλοποιήθηκε από τους Williams et al. (2015), υποστηρίζει ότι η συνεργατική άτυπη μουσική μάθηση εντός του περιβάλλοντος της οικείας στην ηλικία από δύο έως τριών ετών περίπου, δύναται να οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα αλφαριθμητισμού, αριθμητικής, κοινωνικών δεξιοτήτων αλλά και ρύθμισης των συναισθημάτων, της συγκέντρωσης και της προσοχής έως την ηλικία των πέντε ετών. Οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι όταν ένας ενήλικας, συνήθως ο γονέας, εμπλέκει το παιδί στη διαδικασία να παίζει μαζί του με τη μουσική, μέσω δράσεων αυτοσχεδιασμού ενός τραγουδιού ή με τη δημιουργία νέων ομοιοκαταληξιών σε ένα τραγούδι το οποίο είναι οικείο στο παιδί, αυτός ο μοναδικός συνδυασμός δημιουργικότητας, άμεσης αλληλεπίδρασης και ήχου συντελεί στην επίτευξη της μάθησης η οποία ενισχύεται μέσω της θετικής συναισθηματικής σχέσης (Williams et al., 2015).

3. Το μουσικό παραμύθι στην προσχολική αγωγή

Σύμφωνα με τον Bettelheim το παραμύθι είναι ένα λογοτεχνικό είδος απλού ύφους το οποίο διευκολύνει το παιδί να ταυτισθεί με τον εκάστοτε ήρωα. Οι αφηγήσεις των παραμυθιών επιτρέπουν στο παιδί να συνδέσει τη σκληρή δουλειά, την επιμονή και την ωριμότητα με όσα επιτυγχάνει ο ήρωας ενός παραμυθιού. Μία επιπλέον συμβολή του παραμυθιού στην ανάπτυξη του παιδιού εντοπίζεται στο ήθος, καθώς ο αφηγητής δύναται με τρόπο απλό να μεταβιβάσει ένα σύνολο μηνυμάτων στο παιδί αποφεύγοντας διδαχές και διδάγματα (Κανατσούλη, 2018).

Επιπλέον, ο Bettelheim (1976) τόνισε ότι τα παραμύθια, πέρα από την ενεργοποίηση του τρόπου σκέψης του παιδιού και την προαγωγή της ανάπτυξης της προσωπικότητάς του, συγχρόνως παρέχουν σε αυτό τρόπους διαχείρισης των ανησυχιών του καθώς και των ποικίλων εσωτερικών προβλημάτων του. Το παραμύθι έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει τα παιδιά σε έναν κόσμο θαυμαστό, «τα τέρπει και ταυτόχρονα τα διδάσκει, διεγείρει τη φαντασία τους, αναπτύσσει αβίαστα τη συναισθηματικότητά τους, αναπτύσσει την προσοχή και τη μνήμη τους. Ανοίγει νέους δρόμους στη σκέψη των παιδιών και συνάμα τα διδάσκει, χωρίς εμφανή διδακτισμό, ώστε να αποτελεί ένα από τα καλύτερα μέσα κοινωνικής αγωγής» (Μαλαφάντης, 2011: 254).

Το μουσικό παραμύθι, είναι ένα παραμύθι το οποίο πλαισιώνεται από μουσική σε διάφορες μορφές της, όπως είναι για παράδειγμα το τραγούδι, η οργανική εκτέλεση, οι κινητικές δραστηριότητες κ.ά. Τα μουσικά παραμύθια μπορεί να έχουν μία μουσική επένδυση, στόχος της οποίας αποτελεί η δημιουργία πρωτότυπης μουσικής, κατάλληλης ώστε να ταιριάζει με τις εικόνες, τους χαρακτήρες και τα συναισθήματα που περιγράφονται στο κείμενο το οποίο δίδεται κάθε φορά, ενώ σημαντικό είναι να προέρχεται από τα ίδια τα παιδιά. Η δημιουργία της μουσικής επένδυσης μπορεί να βασισθεί στη χρήση της φωνής, του σώματος αλλά και μουσικών οργάνων, που θα αποτελέσουν τα μέσα μουσικής έκφρασης (Σέρρη, 1995).

Η Ετμεκτσόγλου (2002) υποστηρίζει την ιδιαιτερότητα του μουσικού παραμυθιού ως διδακτικού εργαλείου λόγω του γεγονότος ότι δύναται να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη ενός κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος. Μέσω του μουσικού παραμυθιού, κάθε μαθητής έχει τη δυνατότητα να εμπλακεί στη μαθησιακή διαδικασία και να ενεργοποιηθεί, αποκτώντας τη μορφή μιας ολότητας με σώμα, νου και

συναίσθημα, ενώ συγχρόνως συνιστά μέλος του κοινωνικού συνόλου εντός του οποίου ζει και αναπτύσσεται (Ετμεκτσόγλου, 2002). Με βάση τα ευρήματα ερευνών έχει αποδειχθεί ότι η μουσικότητα σε ένα άτομο υποστηρίζει τη συνολική μαθησιακή επίδοση και την ανάπτυξη τόσο επιστημονικών όσο και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, καθώς και λοιπών ταλέντων (Revez, 2001· Λυμπεράκης, 1997).

3.1 Η μουσική και το παραμύθι σε διάλογο

Ως μουσικό παραμύθι χαρακτηρίζεται ένα παραμύθι το οποίο περιέχει μουσικά μέρη ή στο οποίο επιχειρείται η χρήση της μουσικής ως συνοδεία κατά την εξιστόρηση (Αγγελίδου & Διονυσίου, χ.χ.). Μια πληθώρα μουσικών παραμυθιών εντοπίζεται στη βιβλιογραφία, πολλά εκ των οποίων προσφέρονται με σκοπό την ιδιωτική χρήση και συνοδεύονται από αρχείο ήχου, ή εναλλακτικά αποτελούνται μόνο από το αρχείο ήχου, σύμφωνα με στοιχεία της σχετικής αναζήτησης στη Μουσική Βιβλιοθήκη της Λίλιαν Βουδούρη³, ενώ ορισμένα από αυτά παρουσιάζονται και ζωντανά με ηχογραφημένη ή και με ζωντανή μουσική.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κλασσικού παραμυθιού το οποίο μετατράπηκε σε μουσικό και συγκεκριμένα σε μιούζικαλ στο θέατρο και στον κινηματογράφο είναι «Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων». Όπως αναφέρεται στο *Play adaptation of Alice in Wonderland* το 1886, ο δημοσιογράφος Χένρι Σάβιλ Κλαρκ, ζήτησε την άδεια από τον Λιούις Κάρολ προκειμένου να προσαρμόσει το κλασσικό παραμύθι «Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων» για τη μουσική σκηνή. Ο συγγραφέας συμφώνησε να γίνει η προσαρμογή και συμμετείχε ενεργά σε όλη τη διαδικασία. Το μυθιστόρημα περιορίστηκε και αριθμεί δύο πράξεις, με το συγγραφέα σε πολλές περιπτώσεις να απαιτείται να συνθέσει νέους στίχους και να μετατρέψει τις ρίμες σε τραγούδια. Ένας συνθέτης μουσικής κωμωδίας και παιδικών θεατρικών έργων, ο Walter Slaughter έγραψε τη μουσική. Το μιούζικαλ παρουσιάστηκε για πρώτη φορά τα Χριστούγεννα του 1866 σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία.⁴

Μουσικό παραμύθι μπορεί να αποτελεί και ένα συμφωνικό έργο το οποίο ακούγεται ταυτόχρονα με την αφήγηση ενός παραμυθιού περιγράφοντας την ιστορία. Παράδειγμα

---

³ <https://mmb.org.gr/el/i-vivliothiki>

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες <https://www.bl.uk/collection-items/play-adaptation-of-alice-in-wonderland>

συμφωνικού έργου για παιδιά είναι το μουσικό παραμύθι «Ο Πέτρος και ο Λύκος», με μουσική του Σεργκέι Προκόφιεφ (Robinson, 1985). Το συγκεκριμένο μουσικό παραμύθι αποσκοπεί να κατατοπίσει τα παιδιά ως προς τον χαρακτήρα, τη χρήση και την απόκτηση οικειότητας με τα μουσικά όργανα που αποτελούν την ορχήστρα.

Συνοπτικά, η αφήγηση του παραμυθιού ξεκινάει με τον Πέτρο ο οποίος μένει μαζί με τον παππού του στο δάσος και ως θαρραλέος νέος δεν φοβάται τους κακούς λύκους. Παραβλέπει τις προειδοποιήσεις που προβάλλει ο παππούς του, εναντιώνεται στο λύκο, και τον αιχμαλωτίζει με τη βοήθεια ενός πουλιού. Πολλοί χαρακτήρες του παραμυθιού είναι διάφορα ζώα και μέσα από αυτούς τους ρόλους μαθαίνουν τα παιδιά με ευχάριστο τρόπο τα ηχοχρώματα των οργάνων της ορχήστρας. Έτσι λοιπόν το κλαρινέτο παίζει το ρόλο της γάτας, το όμποε την πάπια, το φλάουτο το πουλί, το φαγκότο τον παππού, τα πνευστά και τα κρουστά είναι οι κυνηγοί, το γαλλικό κόρνο αποδίδει τον λύκο και τα έγχορδα παίζουν τον ρόλο του Πέτρου.

Ένα δημοφιλές σύγχρονο μουσικό παραμύθι είναι η «Λιλιπούπολη» σε μουσική του Μάνου Χατζιδάκι (Πατρόκλου, 2020), η οποία αναδεικνύει τον ελληνικό πολιτισμό για παιδιά. Είναι μία ευφυής και υψηλής αισθητικής έμπνευση του ελληνικού ραδιοφώνου που αποτελείται από έναν κύκλο τραγουδιών και ραδιοφωνικών εκπομπών με κύρια χαρακτηριστικά το χιούμορ, τη φρεσκάδα, την πολιτική σάτιρα, τη διεισδυτικότητα, αλλά και την αυθεντική παιδικότητά τους.

Σε μία περιγραφή του ιστορικού της Λιλιπούπολης, ο Πατρόκλου (2020: 35) αναφέρει:

Όλα ξεκίνησαν όταν ανέλαβε τη διεύθυνση του Τρίτου Προγράμματος ο Μάνος Χατζιδάκις και όταν μια μέρα συναντήθηκε με τη Ρεγγίνα Καπετανάκη που του έκανε μια πρόταση για μια παιδική εκπομπή. Εκείνος τότε μάζεψε γύρω του όλα αυτά τα νέα παιδιά που ανήκαν στη γενιά του Πολυτεχνείου και τους έδωσε τη δυνατότητα να δημιουργήσουν σαν άτομα, αλλά και σαν ομάδα, σε ένα καθεστώς απόλυτης ελευθερίας. Αυτό ήταν, νομίζω, το κλειδί της επιτυχίας, γιατί όλοι έδωσαν έτσι τον καλύτερο εαυτό τους. Ήταν μια πολύ έξυπνη και πρωτότυπη ιδέα να παρουσιάζεται κάθε επεισόδιο σαν εκπομπή του ραδιοσταθμού της Λιλιπούπολης. Μια εκπομπή μέσα στην εκπομπή, όπως έχουμε το θέατρο μέσα στο θέατρο. Επίσημος παρουσιαστής και καθ' ύλην αρμόδιος, ο δημοσιογράφος Μπρίνης.

Ένα ακόμα παράδειγμα σύγχρονου παραμυθιού είναι «Τα όνειρα του τεμπέλη δράκου», του Γιώργου Χατζηπιερή, το οποίο αποτελείται από δεκατέσσερα τραγούδια

ερμηνευμένα από επιφανείς τραγουδιστές. Είναι όλα τραγούδια που απευθύνονται σε μικρούς και μεγάλους και ταξιδεύουν το ακροατήριο από το Πεκίνο ως το Κιλιμάντζαρο, και από τη ζούγκλα ως την έρημο. Ανάμεσα στα τραγούδια υπάρχουν και δύο ορχηστρικά, η «Εκδρομή» και ο «Αποχαιρετισμός». Αυτό το μουσικό ταξίδι ανοίγει και κλείνει ο συνθέτης με ένα τραγούδι και μια φλογέρα. Ο Γιώργος Χατζηπιερής, σε αυτό το μουσικό παραμύθι, επιχειρεί να διαμορφώσει ένα χαρούμενο και πολύχρωμο περιβάλλον για παιδιά κάθε ηλικίας. Απλά και λιτά, φαίνεται να σέβεται τις ανάγκες και τις προτιμήσεις του ανήλικου ακροατηρίου στο οποίο απευθύνεται, ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει να συγκινήσει και το ενήλικο κοινό.⁵

Πολλά είναι τα παραδείγματα των μουσικών παραμυθιών, των μιούζικαλ, αλλά και των αφηγήσεων συμφωνικής μουσικής, από τα οποία διαφαίνεται ο ισχυρός δεσμός ανάμεσα στο παραμύθι και τη μουσική.

3.2 Η συμβολή του μουσικού παραμυθιού στην αναπτυξιακή πορεία των νηπίων

Τα μουσικά παραμύθια συνιστούν μια διακριτή κατηγορία στο πεδίο των μουσικών δραστηριοτήτων, όπου η αφήγηση συνδυάζεται με την ένταξη ηχητικού υλικού και μουσικής επένδυσης, η οποία επιχειρεί να συνάδει με τις εικόνες, τους χαρακτήρες και το συναισθηματικό πλούτο που προβάλλει κάθε παραμύθι. Αν και η μουσική επένδυση πιθανό να έχει ήδη προσαρτηθεί από την αρχή στο παραμύθι, στόχος αυτού παραμένει η προαγωγή της ενεργητικής συμμετοχής των παιδιών και της παραγωγής μουσικών ήχων υπό την καθοδήγηση του παιδαγωγού (Berke & Colwell, 2004· Hallam, 2010). Το μουσικό παραμύθι τείνει σταδιακά να αποτελέσει ένα αναπόσπαστο τμήμα της διδακτικής προσέγγισης κατά τη νηπιακή ηλικία, καθώς, μέσω των ποικίλων δραστηριοτήτων που προωθεί, επιτρέπει την καλλιέργεια των γνωσιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητα και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων (Barry & Durham, 2017).

Η ικανότητα των παιδιών να παράγουν μουσική σχετίζεται άμεσα με το ηλικιακό τους επίπεδο. Παρά το γεγονός ότι από τη βρεφική ηλικία εντοπίζεται η δυνατότητα

---

⁵ <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politismos/moysiki/o-tempelis-drakos-epistrefei-kai-exei-pollana-pei>

παραγωγής ρυθμικών ήχων με τη χρήση συγκεκριμένων οργάνων, όπως είναι για παράδειγμα μια κουδουνίστρα, η συνειδητή παραγωγή αυτών και η δεξιότητα ρύθμισης της έναρξης και της λήξης τους καταγράφεται κυρίως κατά τη νηπιακή ηλικία, όπου τοποθετείται η ανάπτυξη της ικανότητας συντονισμού της κινητικότητας (Zbainos & Anastasopoulou, 2012· Capistrán, 2016).

Αναμφισβήτητα, ο θετικός αντίκτυπος της ένταξης του μουσικού παραμυθιού ως αυτόνομης μουσικής δραστηριότητας με στόχο τη δημιουργική απασχόληση των παιδιών αποκαλύπτεται μέσα από τις αντιδράσεις τους, αποδεικνύοντας ότι συνιστά ένα βέλτιστο τρόπο νοητικής και καλλιτεχνικής τους ανάπτυξης (Brophy, 2005). Ο συνδυασμός της μουσικής με το ευρύ φάσμα του πεδίου των παραμυθιών και η ανάδειξη της σε καίριο δομικό στοιχείο της αφηγηματικής τους ροής συντελεί στην δημιουργία ενός ολιστικού μέσου μαθησιακής προσέγγισης των νηπίων, το οποίο αποσκοπεί, πέραν της αισθητικής τους ανάπτυξης, στη γνωσιακή και κοινωνικο-συναισθηματική τους εξέλιξη. Τα μουσικά παραμύθια, χάρη στο διαθεματικό τρόπο προσέγγισης που παρουσιάζουν, αλλά και με βάση τον ομαδοσυνεργατικό τρόπο διδασκαλίας τους, ανάγονται σε ένα αμιγώς αυτόνομο διδακτικό πλαίσιο, ικανό να παρουσιάσει ποικίλες εφαρμογές (Hallam, 2010· Bujez & Mohedo, 2014).

Κύρια παράμετρος που ενισχύει τη διδακτική εμπειρία μέσω του μουσικού παραμυθιού αποτελεί η άμεση διάδραση του κάθε παιδιού με την προβαλλόμενη μουσικο-παιδαγωγική δραστηριότητα. Το σύνολο των μουσικών παραμυθιών επιχειρούν δια μέσου της εφαρμογής τους κατά την εκπαιδευτική διαδικασία να παροτρύνουν τους εμπλεκόμενους μαθητές στη βιωματική συμμετοχή τους, δράση η οποία ενδυναμώνεται χάρη στη σαφή επιρροή του μουσικού στοιχείου (Berke & Colwell, 2004· Sungurtekin, 2021). Οι προτεινόμενες εκπαιδευτικές δράσεις, υπό το πρίσμα της αισθητηριακής προσέγγισης της διδασκαλίας, προϋποθέτουν την ενεργό συμμετοχή των νηπίων και την αλληλεπίδραση τους με τον εκπαιδευτικό, ο οποίος καλείται να επιλέξει το κατάλληλο μουσικό παραμύθι, σύμφωνα με την ηλικία και το γνωσιακό τους επίπεδο (Capistrán, 2016).

Κάθε είδος παραμυθιού, συμπεριλαμβανόμενων των μουσικών παραμυθιών, περικλείει ένα κύριο ηθικό δίδαγμα το οποίο εγγράφεται στη μνήμη των παιδιών, συντελώντας στη βέλτιστη κοινωνικοποίησή τους. Είναι σαφές ότι κατά τη νηπιακή ιδίως ηλικία καλλιεργείται το σύνολο των εκφραστικών και κοινωνικοσυναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών, καθορίζοντας τη μετέπειτα κοινωνική τους πορεία (Brophy, 2005). Μέσω του μουσικού παραμυθιού δύναται να

αναπτυχθούν συναισθήματα αυτοπεποίθησης, αυτοεκτίμησης, αυτοαντίληψης αλλά και σεβασμού, τα οποία συνιστούν τη βάση για τη μελλοντική ομαλή ενσωμάτωση του ατόμου στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Hasanova, 2021).

Επιπρόσθετα το μουσικό παραμύθι συντελεί σημαντικά στην ανάπτυξη της δημιουργικής φαντασίας των νηπίων με δραστικό τρόπο, λόγω της αμεσότητας η οποία το χαρακτηρίζει. Μέσα από το μουσικό παραμύθι τα παιδιά επιχειρούν την εξερεύνηση του μαγικού κόσμου της φαντασίας, εντάσσονται σε αυτόν και αναπτύσσουν ανάλογα συναισθήματα σε συνδυασμό με τη μουσική υπόκρουση, η οποία προοικονομεί την έκβαση της διήγησης, αποκαλύπτοντας στοιχεία αναφορικά με την ψυχосύνθεση των ηρώων της ιστορίας (Hallam, 2010· Bujez & Mohedo, 2014).

Βασική συνθήκη αποτελεί η επιλογή των μουσικών παραμυθιών να βασίζεται στο ηλικιακό και γνωσιακό επίπεδο των παιδιών, ενώ κύρια παράμετρος ομοίως αποτελεί η σύζευξή τους με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους. Κατά συνέπεια, μέσω της ενσωμάτωσης των μουσικών παραμυθιών στη διδακτική εμπειρία καλλιεργείται η ομαδικότητα, καθώς προάγεται η συλλογική προσέγγιση της μουσικής από το σύνολο των παιδιών (Barry & Durham, 2017· Sungurtekin, 2021).

Παράλληλα χάρη στην εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού τα παιδιά διευρύνουν τα όρια της φαντασίας τους, ωθούμενα στην εξερεύνηση των προσωπικών τους βιωμάτων υπό το πρίσμα ενός κόσμου μαγείας και ονειροπόλησης. Η ταυτόχρονη ενσωμάτωση της μουσικής στην αφήγηση προάγει την εξωτερίκευση των συναισθημάτων και αναδεικνύει τη δυναμική της ιστορίας εντείνοντας τη συναισθηματική φόρτιση. Χάρη στο συνδυασμό της μουσικής και της αφηγηματικής ιστορίας το παιδί κατορθώνει να κατανοήσει τα συναισθήματά του, δομώντας σταδιακά την προσωπική του συναισθηματική ταυτότητα (Berke & Colwell, 2004· Hasanova, 2021).

Τα μουσικά παραμύθια αποτελούν αναμφισβήτητα ένα σημαντικό εργαλείο κατά την παιδαγωγική προσέγγιση των παιδιών προσχολικής ηλικίας, καθώς συντελούν στην ενίσχυση του ενδιαφέροντος και στην προσέλκυση της προσοχής τους. Μέσω των μουσικών παραμυθιών η μαθησιακή κατάκτηση επιχειρείται με τρόπο ευχάριστο και διασκεδαστικό, με τη γνωσιακή αναζήτηση να υλοποιείται αβίαστα (Giles & Frego, 2004). Καίρια παράμετρος για την επιτυχή εφαρμογή των μουσικών παραμυθιών κατά την εκπαιδευτική προσέγγιση αποτελεί η στάση του παιδαγωγού, ο οποίος καλείται να αναλάβει το ρόλο του παρατηρητή, συνεκτιμώντας τις αντιδράσεις και την ανταπόκριση των παιδιών έναντι της μουσικής. Αποδεχόμενος το ρόλο του

καθοδηγητή οφείλει να λειτουργεί με κύριο μέλημα την ενίσχυση των θετικών συναισθημάτων των παιδιών και την αλληλεπίδραση του συνόλου της τάξης στην επιλεγόμενη δραστηριότητα (Barry & Durham, 2017).

3.3 Τρόποι εφαρμογής του μουσικού παραμυθιού στο νηπιαγωγείο

Η ενσωμάτωση των μουσικών παραμυθιών στη διδακτική προσέγγιση των παιδιών κατά τη νηπιακή ηλικία, οφείλει να υλοποιείται με σεβασμό στην ιδιαιτερότητα του γνωστικού και κοινωνικοσυναισθηματικού επιπέδου της ηλικιακής αυτής βαθμίδας. Καλό είναι να πραγματοποιείται προετοιμασία των παιδιών πριν από την έναρξη του μουσικού παραμυθιού. Κατά τη διάρκεια της εναρκτήριας δραστηριότητας αυτής επιχειρείται στην πράξη η εισαγωγή του συνόλου των παιδιών της τάξης στο θέμα που προβάλλεται μέσα από την επιλεγόμενη ιστορία, με τη χρήση κατάλληλων εικόνων και οπτικών ερεθισμάτων (Giles & Frego, 2004· Baklanova & Novikova, 2016).

Ο προσδιορισμός των μουσικών ήχων οι οποίοι ακούγονται κατά τη διάρκεια του μουσικού παραμυθιού επίσης δύναται να συνεισφέρει στη βέλτιστη προσέγγιση και υλοποίηση της μουσικής επένδυσης αυτού. Η μουσική συνοδεία που θα επιλεγεί οφείλει να μην υπερβαίνει τις δυνατότητες των παιδιών και η απόδοσή της προτείνεται να παρουσιάζει διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας προκειμένου να ανταποκρίνεται στα διακριτά επίπεδα δεξιότητάς τους (Zbainos & Anastasopoulou, 2012· Bujez & Mohedo, 2014).

Καίρια ομοίως κρίνεται η γνωριμία των νηπίων με τα όργανα που υπάρχουν ήδη της τάξης και τα οποία θα χρησιμοποιηθούν κατά τη δραστηριότητα. Η γνωριμία προτείνεται να υλοποιείται σταδιακά μέσα από την τμηματική παρουσίαση των μουσικών οργάνων και όχι του συνόλου αυτών. Ο παιδαγωγός θα πρέπει να επιδεικνύει κάθε μουσικό όργανο, περιγράφοντας τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά και αναλύοντας εποπτικά τους πιθανούς τρόπους χειρισμού του, προβάλλοντας συγχρόνως τον παραγόμενο από αυτό ήχο (Berke & Colwell, 2004). Ουσιαστικής σημασίας θεωρείται επίσης η αποφυγή της στείρας παρουσίασης των μουσικών οργάνων και η προβολή αυτών με τρόπο ενθουσιώδη, με στόχο την προαγωγή της διάδρασης των παιδιών με κάθε όργανο, κατά την οποία αναμένεται να πειραματιστούν και να επιχειρήσουν την παραγωγή μουσικής μέσω αυτών. Η υλοποίηση κατάλληλα οργανωμένων δραστηριοτήτων επιτρέπει συνεπώς την καθοδηγούμενη επαφή των

νηπίων με το σύνολο των παρεχόμενων μουσικών οργάνων, καθώς και την ουσιαστική επαφή τους με αυτά (Barry & Durham, 2017).

Η χρήση ρυθμικών σχημάτων αποτελεί την απλούστερη μορφή συνοδείας ενός μουσικού παραμυθιού. Την επιλογή τους, η οποία στηρίζεται στην κρίση του παιδαγωγού αναφορικά με τις ικανότητες και το επίπεδο ανάπτυξης των εμπλεκόμενων μαθητών, ακολουθεί η αντιστοίχισή τους σε συλλαβές λέξεων, ώστε να διευκολυνθεί η απομνημόνευσή τους από το σύνολο των παιδιών. Μέσω της δραστηριότητας αυτής διασφαλίζεται η ομαλή μετάβαση από τη λεκτική προσέγγιση στη ρυθμική παραγωγή ήχων και σταδιακά στην επαφή με τη μουσική (Giles & Frego, 2004· Baklanova & Novikova, 2016).

Η προβολή των ρυθμικών σχημάτων εντός της τάξης πραγματοποιείται αρχικώς με τη χρήση ηχηρών κινήσεων. Η αδυναμία αφομοίωσής τους και συνεπώς η ανικανότητα εκτέλεσης του συνόλου των ρυθμικών σχημάτων συνιστά παράγοντα ο οποίος παρεμποδίζει σθεναρά τη μετάβαση στην επόμενη δραστηριότητα του μουσικού παραμυθιού (Capistrán, 2016). Η διδασκαλία των ρυθμικών σχημάτων δύναται να διευκολυνθεί μέσω της χρήσης οπτικών βοηθημάτων. Την ολιστική κατάκτησή τους από τους μαθητές ακολουθεί η απόδοση συγκεκριμένου ρυθμικού σχήματος σε κάθε ομάδα παιδιών υπό τη μορφή μουσικού ρόλου. Η εκτέλεση των ρυθμικών σχημάτων από τις σχηματιζόμενες ομάδες τελείται πάντα υπό την καθοδήγηση του παιδαγωγού, ο οποίος παρέχει κατάλληλες οδηγίες και, εφόσον απαιτείται, υπενθυμίζει το ρυθμικό σχήμα στα μέλη της κάθε ομάδας (Ivanović O'Brien, 2018).

Ακολουθεί η εκτέλεση των ρυθμικών σχημάτων από το σύνολο των ομάδων, με κάθε ομάδα να εκτελεί το δικό της σχήμα, με τη χρήση ηχηρών κινήσεων. Αν και απουσιάζει η ακρόαση του κομματιού το οποίο πρόκειται να συνοδεύσει η ρυθμική δραστηριότητα, η ρυθμική συνοδεία ακούγεται ολοκληρωμένη παρέχοντας μια αρχική αντίληψη αυτής. Η χρήση των μουσικών οργάνων από τις ομάδες των παιδιών επιτρέπει την εκτέλεση των ρυθμικών σχημάτων, με την προϋπόθεση ότι έχει διασφαλισθεί η ικανότητα τους να συνοδεύσουν το επιλεγόμενο κείμενο ή τραγούδι. Είναι σαφές ότι η τμηματική επαφή των νηπίων με το μουσικό όργανο συντελεί στην αποφυγή έγερσης δυσκολιών και εμποδίων κατά την απόδοση του ρυθμικού σχήματος (Berke & Colwell, 2004· Zbainos & Anastasopoulou, 2012).

Η εκτέλεση του ρυθμικού σχήματος από κάθε ομάδα πραγματοποιείται ακολούθως σε συνδυασμό με το κείμενο ή το τραγούδι με τη βοήθεια του παιδαγωγού ή εναλλακτικά μέσω ηχογραφημένου αρχείου. Η εναλλαγή των ρυθμικών σχημάτων ή

και των μουσικών οργάνων μεταξύ των ομάδων των παιδιών προτείνεται να υλοποιείται εφόσον έχει εξασφαλισθεί ότι το σύνολο αυτών έχει εξοικειωθεί με τη χρήση τους (Giles & Frego, 2004).

Ειδικότερα στην περίπτωση παιδιών νηπιακής ηλικίας, κρίνεται σημαντική η καλλιέργεια μιας σχέσης εμπιστοσύνης και ασφάλειας με τον παιδαγωγό, η οποία αποτελεί κυρίαρχη παράμετρο στην επίτευξη βέλτιστων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Μέσω δραστηριοτήτων συνεχούς επανάληψης είναι εφικτή η σταδιακή επαφή των νηπίων με τις επιλεγόμενες δράσεις και συνεπώς η καλλιέργεια συναισθημάτων αποδοχής και απουσίας αγχωτικών συναισθημάτων κατά τη μετάβαση από τη μία δραστηριότητα στην άλλη (Baklanova & Novikova, 2016· Barry & Durham, 2017).

Στην προσπάθεια ανάπτυξης της αυτοπεποίθησης των παιδιών και της θετικής τους στάσης έναντι των επιλεγόμενων μουσικών παραμυθιών συμβάλει σημαντικά η χρήση δραστηριοτήτων τόσο κατά την έναρξη όσο και κατά τη λήξη αυτών. Οι συγκεκριμένες εναρκτήριες και καταληκτικές δραστηριότητες δρουν καταλυτικά στη διαμόρφωση μιας υγιούς συνεργατικής στάσης μεταξύ των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα ενισχύουν την εξοικείωση των νηπίων με τη μουσική και τη χρήση ρυθμικών σχημάτων. Η επιλογή των εναρκτήριων και καταληκτικών μουσικών δράσεων και τραγουδιών εναπόκειται στην κρίση του παιδαγωγού, κύριος στόχος του οποίου παραμένει η δημιουργία ενός κλίματος ασφάλειας με τους μαθητές, παράγοντας ιδιαίτερα σημαντικός για την επιτυχή παιδαγωγική προσέγγισή τους (Ivanović O'Brien, 2018).

Μέσα από την παρατήρηση των αναγκών και των επιθυμιών των μαθητών, επιδεικνύοντας υψηλά επίπεδα ενσυναίσθησης ο παιδαγωγός θα πρέπει να υποστηρίζει τις μουσικές αναζητήσεις των παιδιών, καθώς και τον αυθορμητισμό τους, προσαρμόζοντας ανά περίπτωση το σχεδιασμό και τις μεθόδους διδασκαλίας του (Bujez & Mohedo, 2014). Με κύριο έναυσμα τις προτιμήσεις κάθε παιδιού δύναται να επιτύχει τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα, με στόχο την ολιστική γνωσιακή ανέλιξη. Βασιζόμενος στην ενεργητική ακρόαση θα πρέπει πρωτίστως να επιχειρεί την αυθεντική εμπλοκή των παιδιών, με σεβασμό στην ετερότητα τους (Baklanova & Novikova, 2016· Ivanović O'Brien, 2018).

Β'. Μέρος

4. Έρευνα εκπαιδευτικής εφαρμογής με οδηγό το παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»

4.1 Το μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»

Πρόκειται για μουσικό παραμύθι το οποίο δημιουργήθηκε το 2014 από φοιτητές και διδάσκοντες του Τομέα Μουσικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Οι συγκεκριμένοι φοιτητές, στο πλαίσιο του μαθήματος «Μουσική στην Ειδική Αγωγή» πραγματοποίησαν διδασκαλία μουσικής στο Ειδικό Νηπιαγωγείο της Κέρκυρας, σε νήπια με ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Μέσω της σύνθεσης τραγουδιών φαίνεται ότι ενισχύθηκε η αλληλεπίδραση μεταξύ των φοιτητών και των παιδιών και τα συναισθήματα που προέκυψαν από αυτή τη συνεργασία αποτέλεσαν το έναυσμα για την ηχογράφησή τους. Στο σύνολο των τραγουδιών συμπεριελήφθησαν και πέντε τραγούδια της διδάσκουσας του μαθήματος «Μουσική στην Ειδική Αγωγή» και ακολούθησε η ενορχήστρωσή τους. Με στόχο τη σύνδεση των τραγουδιών μεταξύ τους κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία μιας μουσικής ιστορίας, στην οποία δόθηκε ο τίτλος «Κρατήσου Πάνω μου». Η ολοκλήρωση της δημιουργίας του συγκεκριμένου ηχητικού δίσκου πραγματοποιήθηκε έπειτα από δύο έτη, ενώ σημαντική υπήρξε η συμβολή και άλλων διδασκόντων του συγκεκριμένου Τμήματος. Τη γενική επιμέλεια της παραγωγής είχαν οι κ. Ιωάννα Ετμεκτσόγλου και κ. Λένα Κοκκινομηλιώτη.

Το ανωτέρω εκπαιδευτικό - μουσικό σχήμα με την ονομασία «Δον Ηχώτες» δραστηριοποιήθηκε με στόχο την αξιοποίηση του έργου αυτού, αλλά και τη μελλοντική ενασχόληση με σχετικές εκπαιδευτικές δράσεις.

Οι χαρακτήρες του μουσικού παραμυθιού «Κρατήσου Πάνω μου» εικονογραφήθηκαν από την κ. Κατερίνα Πανάγου, και η κ. Φιλένη Λοράνδου, ανέλαβε την σελιδοποίηση και έκδοση του βιβλίου.

Πρόκειται για μια αμιγώς εθελοντική δράση, καθώς η ομάδα «Δον Ηχώτες», έχοντας διασφαλίσει τη συναίνεση των συντελεστών, αποφάσισε να διαθέσει τα κέρδη

από την πώληση αυτού του CD-βιβλίου για στόχο την υλοποίηση φιλανθρωπικών, καλλιτεχνικών και εκπαιδευτικών σκοπών.⁶

Η ροή της ιστορίας που παρουσιάζεται εστιάζει σε τρία σκανταλιάρικα ποντικάκια, με το μικρότερο από αυτά, τον Χουρχούρη, να πέφτει σε έναν υπόνομο. Στην προσπάθεια διάσωσής του συμμετέχει το σύνολο των ζώων, με τα μεγαλύτερα αδέρφια του, τον Ερνέστο και το Μελίτο, να προσπαθούν να οργανώσουν μια ομάδα με τη συμβολή όλων.⁷

Στο συγκεκριμένο μουσικό παραμύθι συνδυάζεται η δραματοποιημένη αφήγηση με τη μουσική ποικιλότητα, ενώ βασικό στοιχείο αναδεικνύεται η ευφάνταστη εικονογράφηση. Μέσω του ήχου αλλά και της διδακτικής αλληγορίας που προβάλλεται εντός της ιστορίας, το παραμύθι συνεισφέρει στην ολιστική συναισθηματική και μουσική καλλιέργεια των εμπλεκόμενων ακροατών.⁸

Το ενδιαφέρον της ομάδας «Δον Ηχώτες», όπως αποκαλύπτεται μέσω του συγκεκριμένου παραμυθιού εστιάζεται στο πεδίο της βιωματικής προσέγγισης της Μουσικής Παιδαγωγικής με απώτερο σκοπό την ενίσχυση μίας πολύπλευρης ανάπτυξης των παιδιών. Κύριο μέλημα παραμένει η προαγωγή της ομαδικότητας, της κατανόησης και της αποδοχής της διαφορετικότητας ενώ εξίσου σημαντική αποκαλύπτεται η αισθητική και ηθική προσέγγιση του περιβάλλοντος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάδειξη και διαφύλαξη της ηχοποικιλότητας.⁹

4.2 Σκοπός της μελέτης και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να καταγράψει τις στάσεις και τις αντιλήψεις των νηπιαγωγών κατά τη διδασκαλία και εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού «Κρατήσου Πάνω μου» σε τάξεις του νηπιαγωγείου. Παράλληλα αποτυπώνει και αναλύει τις απόψεις τους αναφορικά με τη συμβολή της ερευνήτριας - μουσικοπαιδαγωγού στη διδασκαλία του συγκεκριμένου μουσικού παραμυθιού στις ίδιες τις νηπιαγωγούς. Βασικός στόχος είναι η διερεύνηση των βιωμάτων των νηπιαγωγών και των

---

⁶ <https://music.ionio.gr/gr/news/9120/>

⁷ <http://dipe.chi.sch.gr/grsd/autosch/joomla15/index.php/2012-11-20-17-32-05/323-2018-04-18-08-10-04>

⁸ <https://pamebolta.gr/event/2017/12/17003/kratisoy-pano-moy-moysiko-paramyathi-ston-paidiko-iano>

⁹ <http://dipe.chi.sch.gr/grsd/autosch/joomla15/index.php/2012-11-20-17-32-05/323-2018-04-18-08-10-04>

παραγόντων που διαμορφώνουν, επηρεάζουν αλλά και τροποποιούν τη στάση τους ως προς τη χρήση και την ενσωμάτωση του μουσικού παραμυθιού στο μάθημά τους στο νηπιαγωγείο.

Συγκεκριμένα, τέθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια η συμβολή της ερευνήτριας - - μουσικοπαιδαγωγού στη διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού στις νηπιαγωγούς όπως αποτυπώθηκε από τις ίδιες τις νηπιαγωγούς;
- Πώς βίωσαν οι νηπιαγωγοί τη διαδικασία διδασκαλίας του μουσικού παραμυθιού;
- Ποια η εμπειρία των νηπιαγωγών από την εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού στην τάξη τους;

4.3 Σχεδιασμός της μελέτης

Ακολουθώντας ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό, η μελέτη ακολουθεί χαρακτηριστικά εκπαιδευτικής μελέτης περίπτωσης με στόχο τη σε βάθος και λεπτομερή διερεύνηση της εφαρμογής (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης επιτρέπει τη λεπτομερή διερεύνηση και κατανόηση του συνόλου των επιμέρους διαστάσεων των ερευνητικών ερωτημάτων, μέσα από την υποκειμενική οπτική των συμμετεχόντων, καθώς με βάση την παράθεση των εμπειριών και των βιωμάτων τους επιχειρείται η ολιστική προσέγγιση αυτών. Βασικό μειονέκτημα της ποιοτικής μελέτης αποτελεί η πιθανή υποκειμενικότητα και επιρροή της οπτικής των συμμετεχόντων λόγω ποικίλων ατομικών πεποιθήσεων καθώς και πιθανών συναισθηματικών παραγόντων. Η διασφάλιση της εξαγωγής βάσιμων και έγκυρων αποτελεσμάτων απαιτεί συνεπώς την τήρηση συγκεκριμένων ξεκάθαρων βημάτων κατά τη θεματική ανάλυση των δεδομένων (Braun & Clarke, 2006), καθώς και την ενεργοποίηση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και γνώσεων του ερευνητή (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Για την παρούσα εκπαιδευτική μελέτη περίπτωσης χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης και το ημερολόγιο των παρατηρήσεων της ερευνήτριας-μουσικοπαιδαγωγού, χρησιμοποιήθηκε για την επαλήθευση των ευρημάτων από την θεματική ανάλυση.

Βασικό σημείο κατά το σχεδιασμό μιας ερευνητικής διαδικασίας αποτελεί ο προσδιορισμός του υπό μελέτη πληθυσμού. Η επιλογή του δείγματος της μελέτης δύναται να επηρεάσει την ποιότητα των δεδομένων αλλά και τα συμπεράσματα αυτής.

Στην παρούσα εκπαιδευτική ερευνητική εφαρμογή επιλέχθηκε να μετέχουν νηπιαγωγοί οι οποίες δραστηριοποιούνται σε μονάδες προσχολικής αγωγής σε Περιφερειακές Ενότητες της Ηπειρωτικής Ελλάδας. Ακολουθώντας δειγματοληψία κριτηρίου, η επιλογή των συμμετεχουσών, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, έγινε με βάση τα χαρακτηριστικά του δείγματος, όπως είναι η εμπειρία των νηπιαγωγών η εργασιακή τους απασχόληση σε νηπιαγωγείο και η δυνατότητα να συμμετέχουν σε 10 εβδομαδιαίες διαδικτυακές συναντήσεις με την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό. Ο αριθμός των συμμετεχουσών νηπιαγωγών ήταν σχετικά μικρός, τέσσερα άτομα, κάτι που δεν αποτελεί παράδοξο στις ποιοτικές έρευνες, καθώς επιτρέπει τη συλλογή, καταγραφή και ανάλυση βιωματικών, εξατομικευμένων και υποκειμενικών χαρακτηριστικών (Μαντζούκας, 2007).

Κωδ.	Φύλο	Ηλικία	Χρόνια Υπηρεσίας στην εκπαίδευση
N1	Γυναίκα	57-60 ετών	27 χρόνια
N2	Γυναίκα	25-29 ετών	3 χρόνια
N3	Γυναίκα	56-59 ετών	25 χρόνια
N4	Γυναίκα	51- 54 ετών	17 χρόνια

Πίνακας 1: Δειγματοληψία κριτηρίου

Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν 25 ανοιχτού τύπου ερωτήσεις που διαμορφώθηκαν προκειμένου να αποτυπωθεί η εμπειρία των συμμετεχουσών νηπιαγωγών και να αντληθούν όσο το δυνατόν πλουσιότερα δεδομένα. Μέσω της ημιδομημένης συνέντευξης δόθηκε στην ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό η δυνατότητα ανάπτυξης διαλόγου με επερωτήσεις με την εκάστοτε συνεντευξιαζόμενη, ως μία αφηγηματική διαδικασία. Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων παρέχει αυξημένα επίπεδα ευελιξίας κατά τη συζήτηση σε σύγκριση με τη χρήση δομημένων ή κλειστών ερωτημάτων, τα οποία κρίνεται ότι περιορίζουν τη μοναδικότητα της οπτικής που προβάλλεται μέσω των συνεντεύξεων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Αρχικά διασφαλίστηκε η συναίνεση των συμμετεχουσών στην ερευνητική διαδικασία και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην τήρηση των κανόνων δεοντολογίας με κύριο μέλημα την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συνεντευξιαζόμενων και της διατήρησης της ανωνυμίας αυτών. Οι συμμετέχουσες δήλωσαν τη συναίνεσή τους για τη λήψη της συνέντευξης και την ηχογράφηση αυτής, αφού προηγουμένως ενημερώθηκαν εκ νέου για το σκοπό της μελέτης, τον τρόπο διασφάλισης της

ανωνυμίας τους, τη χρονική διάρκεια των συνεντεύξεων και την ασφάλεια αποθήκευσης και φύλαξης των ηχητικών αλλά και των απομαγνητοφωνημένων ψηφιακών αρχείων. Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε έπειτα από συνεννόηση με την κάθε συμμετέχουσα ξεχωριστά και οι διαδικτυακές συναντήσεις έγιναν σε μέρα και ώρα που τις εξυπηρετούσαν. Οι ερωτώμενες αντιμετωπίστηκαν από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό με σεβασμό, ευγένεια και διακριτικότητα ενώ σημαντικές υπήρξαν οι προσπάθειες ενεργούς εμπλοκής τους στο διάλογο, με κύριο στόχο την προσέγγιση της πραγματικότητας μέσω της συζήτησης και της ερμηνείας των αποτελεσμάτων.

Η εκπαιδευτική ερευνητική μελέτη περίπτωσης πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα Μαρτίου – Μαΐου του 2022. Πρώτα διδάχθηκε στις νηπιαγωγούς από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό μία σειρά μουσικών δραστηριοτήτων με οδηγό το μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου». Ειδικότερα, δημιουργήθηκε ένας κατάλογος δραστηριοτήτων βασισμένων σε κάθε τραγούδι του συγκεκριμένου μουσικού παραμυθιού, οι οποίες διδάχθηκαν στις νηπιαγωγούς. Στη συνέχεια, οι νηπιαγωγοί δίδαξαν αυτό το παραμύθι με την εφαρμογή των μουσικών δραστηριοτήτων στις τάξεις τους στο νηπιαγωγείο που εργάζονταν. Μετά την ολοκλήρωση της υλοποίησης των μαθημάτων στο νηπιαγωγείο, πραγματοποιήθηκαν ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με τις συμμετέχουσες. Οι συνεντεύξεις, των οποίων η διάρκεια ανήλθε κατά μέσο όρο σε δεκαπέντε με είκοσι λεπτά, ηχογραφήθηκαν, έλαβαν αντίστοιχο κωδικό αριθμό και αποθηκεύτηκαν καταλλήλως.

Σε όλες οι συναντήσεις με τις συμμετέχουσες νηπιαγωγούς αλλά και κατά την ηχογράφηση των συνεντεύξεων ακολουθήθηκαν οι κανόνες ερευνητικής δεοντολογίας, διασφαλίστηκε η ανωνυμία τους, και λόγω της πανδημίας covid 19 έγιναν διαδικτυακά.

4.4 Ανάλυση Δεδομένων

Για την εύρεση κατηγοριών και θεματικών ενοτήτων ακολουθήθηκαν τα βήματα που προτείνουν οι Ίσαρη και Πουρκός (2015). Αρχικά πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση των ηχογραφημένων συνεντεύξεων και η καταγραφή αυτών κατά λέξη. Ακολούθησε μια επαγωγική διαδικασία με την οργάνωση των στοιχείων σε επιμέρους νοηματικές περιοχές, όπως αυτές αναδύθηκαν από το κείμενο. Κατά την κωδικοποίηση προέκυψαν 80 κωδικοί, οι οποίοι ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες με βάση

την ομοιότητα και το κοινό περιεχόμενο των απαντήσεων (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Τέλος, με βάση την ολιστική περιγραφή των διαφόρων κατηγοριών, δημιουργήθηκαν θεματικές ενότητες, οι οποίες συμπυκνώνουν τις παραπάνω κωδικοποιημένες κατηγορίες με απώτερο σκοπό την ευρύτερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης μελέτης (Μαντζούκας, 2007).

4.5 Κωδικοποίηση δεδομένων

Έπειτα από την παραγωγή κωδικών και με την αναλυτική εξέταση των συνεντεύξεων σειρά προς σειρά, προέκυψαν θεματικές ενότητες που αφορούν:

- στο μουσικό υπόβαθρο των νηπιαγωγών
- στην παρουσία της μουσικής στο νηπιαγωγείο
- στη διαδικασία εκμάθησης του μουσικού παραμυθιού
- στην εμπλοκή των νηπίων στο μουσικό παραμύθι
- στην αξιολόγηση της διαδικασίας εκμάθησης του μουσικού παραμυθιού από τις ίδιες τις νηπιαγωγούς.

4.6 Περιορισμοί κατά τη διεξαγωγή της μελέτης

Ισχυρό πλεονέκτημα στο πεδίο της ποιοτικής έρευνας αποτελεί η περιγραφή της ανθρώπινης εμπειρίας, όπως αυτή περιγράφεται μέσω των βιωμάτων των ερωτηθέντων, συνεκτιμώντας τα ποιοτικά χαρακτηριστικά αυτών, συνθήκη η οποία συντελεί στη διασφάλιση της ολιστικής προσέγγισης της γνώσης (Ιωαννίδη-Καπόλου, 2010). Όμως, βασική αδυναμία της ποιοτικής μεθόδου μέσω της χρήσης συνεντεύξεων αποτελεί το σύνολο των ατομικών κριτηρίων τα οποία επηρεάζουν τα εξαγόμενα αποτελέσματα, λόγω της επίδρασης προσωπικών συναισθημάτων, προβολών και προβληματισμών τόσο των συνεντευξιζόμενων όσο και του ίδιου του ερευνητή ή της ερευνήτριας. Η επιρροή του υποκειμενικού παράγοντα της ερευνήτριας τόσο κατά τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής εφαρμογής ως μουσικοπαιδαγωγός όσο και κατά την ανάλυση των ευρημάτων της μελέτης ως ερευνήτρια απαιτεί αυστηρότητα και διαφάνεια σε όλα τα στάδια. Η ελαχιστοποίηση της υποκειμενικότητας και η ενίσχυση της αξιοπιστίας των ευρημάτων επιχειρήθηκε να διασφαλιστεί με την τήρηση

αναλυτικού ημερολογίου από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό, την τήρηση συγκεκριμένων βημάτων κατά την ανάλυση των δεδομένων, την καταγραφή όλων των μουσικών δραστηριοτήτων στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

5. Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας με οδηγό το παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου»

5.1 Ανάπτυξη θεματικών ενοτήτων και ανάλυση των αποτελεσμάτων

5.1.1 Το μουσικό υπόβαθρο των νηπιαγωγών

Από την ανάλυση φάνηκε ότι οι γνώσεις της πλειονότητας των νηπιαγωγών είναι ελλιπείς, πιθανώς γιατί δεν έχουν σπουδή ή επιμόρφωση στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Καθώς οι τρεις από τις τέσσερις συμμετέχουσες δεν είχαν μουσικές γνώσεις, παρατηρήθηκε μία σχετική δυσκολία στην κατανόηση των μουσικών εννοιών που διδάχθηκαν από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό. Εξαίρεση ήταν η N2 η οποία τόνισε ότι έχει «...παρακολουθήσει αρκετά μαθήματα στη σχολή...» και η οποία κατανοούσε με ευκολία, όπως καταγράφηκε στο ημερολόγιο, τις μουσικές δραστηριότητες και έννοιες.

Και οι τέσσερις συμμετέχουσες χρησιμοποιούν τη μουσική στην καθημερινότητά τους, ακούγοντας κυρίως ελληνικά τραγούδια, αν και με διαφοροποιήσεις ως προς το είδος της μουσικής που προτιμούν. Άλλες προτιμούν την έντεχνη μουσική, τα λαϊκά, άλλες περισσότερο τα παραδοσιακά και μία επιλέγει να ακούει ποπ μουσική.

Η αναζήτηση τραγουδιών στο διαδίκτυο για προσωπική χρήση ή για την προετοιμασία της διδασκαλίας στο νηπιαγωγείο πραγματοποιείται σε μεγάλο ποσοστό από τις νηπιαγωγούς. Όπως ανέφερε η N2: «.... Για το σχολείο κάθε μέρα. Στην καθημερινότητα επίσης κάθε μέρα....» και η N4 πρόσθεσε ότι η αναζήτηση υλικού στο διαδίκτυο πραγματοποιείται κυρίως για λόγους εργασίας.

Εξαίρεση αποτελεί η N3, της οποίας η ελλιπής γνώση χρήσης του διαδικτύου επηρεάζει σημαντικά τη στάση της ως προς την αναζήτηση τραγουδιών διαδικτυακά και τονίζει ότι στρέφεται σε αυτό μόνο εφόσον απαιτείται για την εργασία της στο νηπιαγωγείο.

Φάνηκε από την ανάλυση ότι οι συμμετέχουσες, μπορεί να μην έχουν σπουδάσει μουσική, όμως τη χρησιμοποιούν και στην καθημερινότητά τους αλλά και για τα διδακτικά τους πλάνα. Τονίστηκε από όλες η απουσία του μαθήματος μουσικής κατά τις ακαδημαϊκές σπουδές τους. Αυτό όμως δεν τις εμποδίζει να αντιμετωπίζουν τη μουσική θετικά, κάτι που φάνηκε, από την ευχαρίστησή τους για τα μουσικά

επεξηγηματικά βίντεο καθώς και από το ενδιαφέρον τους για τις μουσικές βοηθητικές εφαρμογές (σημειώσεις ημερολογίου). Φυσικά, φαίνεται ότι αναγνωρίζουν τις αδυναμίες τους στο πεδίο ορθής προσέγγισης της μουσικής στο μάθημά τους.

5.1.2 Η παρουσία της μουσικής στο νηπιαγωγείο

Οι περισσότερες νηπιαγωγοί υποστηρίζουν τη χρήση της μουσικής κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας μέσω κυρίως της ακρόασης τραγουδιών. Συγκεκριμένα η N1 αναφέρει: «...Δε θα υπάρξει ημέρα που δεν θα τραγουδήσουμε, που δε θα κάνουμε κάτι αλλά μέχρι εκεί, μέχρι εκεί...». Αντιθέτως, μοναδική εξαίρεση αποτελεί η N3, η οποία παρουσιάζεται αρκετά διστακτική ως προς τη χρήση της μουσικής, σημείο το οποίο συνδυάζεται με τις πληροφορίες που παρέθεσε αναφορικά με την απουσία γνώσεων στο συγκεκριμένο πεδίο, αλλά και την αδυναμία χρήσης του διαδικτύου από αυτή. Όπως ανέφερε «σπάνια» χρησιμοποιεί τη μουσική στο μάθημά της. Ο τρόπος χρήσης της μουσικής από τις νηπιαγωγούς επικεντρώνεται κατά βάση στο συνδυασμό της μουσικής με τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες τις οποίες διαπραγματεύονται στο εκάστοτε μάθημα. Η N4 αναφέρει: «...Ναι νομίζω ότι εστιάζω ανάλογα με τις θεματικές που δουλεύω όσο μπορώ, βέβαια έτσι, αλλά τις συνδυάζω...»

Φαίνεται ότι τα μουσικά όργανα χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τη διαθεσιμότητα που έχει κάθε νηπιαγωγείο αλλά και τη διάθεση της κάθε νηπιαγωγού. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι ελλείψεις σε μουσικά όργανα δυσκολεύουν τη χρήση τους.

Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε η N1:

«Κοίταξε, δεν έχω πολλά μουσικά όργανα μέσα στην τάξη μου, δηλαδή λίγες μαράκες, τρίγωνα μισό πιατίνι. Εγώ δεν βρήκα πολλά στην δικιά μου αίθουσα, δεν ξέρω τι έγιναν τα όργανα, κάτι λίγα υπάρχουν αλλά όταν έχεις μέσα 25 παιδιά, δεν φτάνουν τα όργανα, με τίποτα».

Υπήρξε όμως και η αντίθετη άποψη, καθώς η N3 ανέφερε ότι ενώ έχει μουσικά όργανα στη διάθεσή της, έχει επιλέξει να μην τα χρησιμοποιεί, πιθανόν γιατί δεν ξέρει με ποιον τρόπο να τα εντάξει στο μάθημά της ή πώς να διαχειριστεί το μαθητικό σύνολο όταν παίζουν μουσικά όργανα.

Από την ανάλυση, προκύπτει ότι η μουσική συνοδεύει τη διδασκαλία θεματικών εννοιών με μία διαθεματική προσέγγιση, και χωρίς να αποτελεί διακριτή διδακτική ενότητα. Οι ελλείψεις σε μουσικά όργανα σε ορισμένες εκπαιδευτικές μονάδες σαφώς

επηρεάζει την ενσωμάτωση της μουσικής στο πρόγραμμα διδασκαλίας, παρά τη θετική στάση των νηπιαγωγών έναντι αυτής όπως κυρίως αναδεικνύεται από τις σημειώσεις στο ερευνητικό ημερολόγιο της ερευνήτριας - μουσικοπαιδαγωγού.

5.1.3 Η διαδικασία εκμάθησης του μουσικού παραμυθιού

Τη θετική τους στάση και άποψη για τη διδασκαλία αλλά και τις μουσικοπαιδαγωγικές δράσεις που προτάθηκαν από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό κατέθεσαν όλες οι συμμετέχουσες, παρόλο που σύμφωνα με τις σημειώσεις στο ημερολόγιο της ερευνήτριας - μουσικοπαιδαγωγού, κατέβαλαν αρκετή προσπάθεια για την κατανόηση μουσικών εννοιών και δραστηριοτήτων.

Χαρακτηριστικά, η Ν1 τοποθετήθηκε θετικά παρόλες τις δυσκολίες που συνάντησε και οι οποίες αφορούσαν τις ελλείψεις μουσικές της γνώσεις:

«Μία χαρά, μία χαρά. σε όλα αυτά που μου είπες και κάναμε στην διδασκαλία και δουλέψαμε και με τα παιδιά... Όμως, την ένταση είχα δυσκολία να την καταλάβω, δεν το κατάλαβα ακριβώς, έτσι δεν μου βγήκε και η δραστηριότητα με τα παιδιά, γιατί εγώ δεν μπορούσα να καταλάβω πότε ανεβαίνει πότε κατεβαίνει, αλλά σε γενικές γραμμές όμως σαν σύνολο όλες οι δραστηριότητες ήτανε μία χαρά».

Συγχρόνως εκδήλωσε μια ελαφρά δυσαρέσκεια αναφορικά με τον χρόνο που αφιερώθηκε στις δραστηριότητες αυτές:

«Αφιέρωσα λίγο παραπάνω από τις ώρες που είχες πει ότι πρέπει να ασχοληθούμε. Γιατί έπρεπε λίγο να ασχοληθώ ιδιαίτερα μετά τα πνευστά, τα κρουστά και τα έγχορδα που μας είχες πει, να τους δείξω και εικόνες μέσα από το διαδίκτυο, τον ήχο που βγάζει το κάθε όργανο, ώστε να μπορούν μετά να τον ξεχωρίσουν».

Κάτι το οποίο στην πορεία της συνέντευξης το αντιπαρέβαλε με την ικανότητα των νηπίων να αποδώσουν θετικά στις συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Σε ό,τι αφορά την προετοιμασία των μαθημάτων από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό, όλες οι συμμετέχουσες ήταν θετικές, κρίνοντας ότι ήταν επαρκής και κατάλληλα δομημένη η διδασκαλία της. Επιπλέον, φαίνεται ότι αξιολογήθηκε θετικά η διδακτική παρέμβαση του μουσικού παραμυθιού όπως αυτή σχεδιάστηκε και προτάθηκε από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό. Οι δράσεις δεν παρουσίαζαν δυσκολία στην κατανόηση και η παρουσίασή τους από την ερευνήτρια -

μουσικοπαιδαγωγό έγινε με τρόπο κατάλληλο και βοηθητικό όπως οι ίδιες ανέφεραν και σημειώθηκε και στο ημερολόγιο της. Ένα σημείο που αξίζει να αναφερθεί αν και επισημάνθηκε από μία μόνο συμμετέχουσα, ήταν η ανάγκη να αφιερωθεί περισσότερος χρόνος στην εκμάθηση των δραστηριοτήτων από τις νηπιαγωγούς. Ο περισσότερος χρόνος εκμάθησης κάθε δραστηριότητας πιθανόν να επέτρεπε μία σε βάθος κατανόηση των μουσικών παραμέτρων και στοιχείων από τις νηπιαγωγούς.

5.1.4 Εμπλοκή των νηπίων στο μουσικό παραμύθι

Τη σχέση των νηπίων με το τραγούδι και την κίνηση παρατηρούν όλες οι συμμετέχουσες. Η Ν1 αναφέρει: «Ότι έχει σχέση με τραγούδι και με κίνηση τους αρέσει και τα τραγούδια τους αρέσουν πάρα πολύ». ενώ η Ν3 προσθέτει: «Περισσότερο τους αρέσουν τα ρυθμικά και τα έντονα. Να τρέχουν, να χοροπηδάνε όταν ακούν τη μουσική».

Θετικές ήταν οι εμπειρίες από την διδασκαλία μουσικών δεξιοτήτων στα νήπια για όλες τις νηπιαγωγούς. Το αυξημένο ενδιαφέρον των νηπίων έναντι των μουσικών δράσεων κατέγραψε η Ν2 και η Ν4, τονίζοντας το ενδιαφέρον των νηπίων και την ενεργή συμμετοχή τους στις μουσικές δραστηριότητες. Παραθέτει στη συνέντευξη ένα παράδειγμα από τη διάρκεια διεξαγωγής του μαθήματος.

Η έλλειψη μουσικών γνώσεων επηρέασε τη νηπιαγωγό (1) η οποία απέφυγε να υλοποιήσει συγκεκριμένη δράση όπως πολύ εύστοχα είχε σημειώσει και η ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγός στο ημερολόγιο της, καθώς είχε παρατηρηθεί ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόησή της. Ταυτόχρονα όμως αντιμετώπισε θετικά όλες τις άλλες δραστηριότητες.

Σε αντίθεση η νηπιαγωγός (3), παρότι ομολόγησε την ελλιπή της μουσική εμπειρία και την αρχική της δυσκολία, στην πορεία κατόρθωσε να προχωρήσει με το σύνολο των δραστηριοτήτων, καταγράφοντας τη θετική ανταπόκριση των νηπίων:

«Ναι κοίτα, λόγω έλλειψης εμπειρίας γιατί όπως σου είπα πριν δεν είχα κάποια εμπειρία, στην αρχή δυσκολεύτηκα, αυτό που σου είπα πριν δηλαδή και εγώ μάθαινα με τα παιδιά αυτά που μας είχες δείξει. Όλα αυτά που κάναμε με τα παιδιά, τις δραστηριότητες που έπρεπε να κάνουμε ήτανε σχετικά δύσκολες, μπορεί να ανταποκρίθηκαν τα παιδιά και να τα κατανόησαν αλλά ήταν δύσκολο.

Τα παιδιά ανταποκρίθηκαν σε όλες τις δραστηριότητες και ιδιαίτερα σε αυτή με το τιμόνι και εγώ βέβαια μάθαινα μαζί τους».

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το μουσικό παραμύθι «Κρατήσου Πάνω μου» που διδάχθηκε στα πλαίσια της συγκεκριμένης δράσης η ανταπόκριση των νηπίων καταγράφηκε ως «θετική» από το σύνολο των νηπιαγωγών.

Η θετική στάση των παιδιών νηπιακής ηλικίας στη μουσική και τις μουσικές δραστηριότητες καταγράφεται από όλες τις νηπιαγωγούς, καθώς επισημάνθηκαν σημεία ενθουσιασμού, ενεργούς εμπλοκής, προσέλκυσης του ενδιαφέροντος και της προσοχής αλλά και επιθυμίας για επανάληψη των συγκεκριμένων δράσεων. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το μουσικό παραμύθι, παρά τις ορισμένες δυσκολίες που εντοπίστηκαν κυρίως στην περίπτωση μίας νηπιαγωγού, λόγω της ελλιπούς της εμπειρίας, γεγονός το οποίο οδήγησε στον περιορισμό των δραστηριοτήτων που προτάθηκαν, η πλειονότητα παρατήρησε ένα εν γένει θετικό κλίμα από πλευράς των νηπίων, τα οποία παρουσίασαν υψηλά επίπεδα ενθουσιασμού και συμμετοχής.

5.1.5 Αξιολόγηση της διαδικασίας εκμάθησης από τις νηπιαγωγούς

Σε ό,τι αφορά την ένταξη των μουσικών παραμυθιών στο πρόγραμμα διδακτικής στο νηπιαγωγείο, το σύνολο των νηπιαγωγών αντιμετώπισε θετικά τη συγκεκριμένη προοπτική, αναγνωρίζοντας την επίδραση του μουσικού παραμυθιού δυνητικά στην ανάπτυξη των νηπίων κάτι που παρατηρήθηκε και από την ερευνήτρια - μουσικοπαιδαγωγό κατά τη διάρκεια των μαθημάτων και το οποίο αποτυπώνεται και στο ημερολόγιο της. Παράλληλα, οι ίδιες οι νηπιαγωγοί προτείνουν τρόπους για τη βέλτιστη ενσωμάτωση της συγκεκριμένης δράσης στο πρόγραμμα διδακτικής προσέγγισης των νηπίων, οι οποίοι αφορούν είτε τον χρόνο είτε τα μέσα ένταξης αυτής. Ειδικότερα, η N1 αναφέρει:

«...Ασυζητητί, εννοείται...». Η N2 επίσης τονίζει ότι, βασιζόμενη στις δράσεις που παρακολούθησε από τη μουσικοπαιδαγωγό, θα επιχειρήσει να εντάξει το μουσικό παραμύθι στο διδακτικό πρόγραμμα. Ομοίως θετική παρουσιάζεται η N4 και επισημαίνει ότι θα προσπαθήσει και μόνη της να εντοπίσει παρόμοιες δραστηριότητες προκειμένου να τις εφαρμόσει εντός της σχολικής τάξης. Η N3 αναφέρεται στην επιθυμία της να εντάξει το μουσικό παραμύθι στη διδακτική ύλη, αν και συγχρόνως τονίζει τη δυσκολία της λόγω της ελλιπούς εμπειρίας της σε σχέση με τη μουσική. Στο

σημείο αυτό αναφέρεται στην αναγκαιότητα υλοποίησης κατάλληλων επιμορφωτικών δράσεων προκειμένου να υποστηριχτούν οι νηπιαγωγοί κατά τη συγκεκριμένη προσπάθεια.

Τα θετικά αποτελέσματα των δραστηριοτήτων που εφαρμόστηκαν οδήγησαν στην επιθυμία των νηπιαγωγών να επαναλάβουν δράσεις αυτής της μορφής και να επιχειρήσουν την ένταξη του μουσικού παραμυθιού στη διδακτική προσέγγιση των νηπίων. Το σύνολο των νηπιαγωγών δήλωσε ότι προτίθεται να ενσωματώσει το μουσικό παραμύθι στην ύλη του έτους. Η υποστήριξη των νηπιαγωγών στο πεδίο αυτό, μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης κατάλληλων επιμορφωτικών δράσεων δύναται να ενισχύσει σημαντικά την προσπάθεια τους, διασφαλίζοντας την επιτυχή έκβαση του εγχειρήματος.

6. Συζήτηση και προτάσεις

6.1 Συζήτηση

Η συμπερίληψη της μουσικής στα μαθήματα των νηπίων συνιστά πρακτική της οποίας τα οφέλη έχουν αναγνωρισθεί από το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας (Elliot, 2015). Ήδη από τα μέσα του 20ού αιώνα για τη σωματική, τη νοητική, την ψυχο-συναισθηματική και την κοινωνική ανάπτυξη των νηπίων επιχειρήθηκε η ένταξη της μουσικής στο πεδίο της προσχολικής αγωγής. Μέσω της μουσικής διευκολύνεται η σωματική δραστηριότητα, αναπτύσσονται ισχυρές σχέσεις συνεργασίας, προβάλλεται ένα φάσμα ποικίλων εμπειριών και επιχειρείται η έκφραση των συναισθημάτων με τρόπο αυθόρμητο (Μαγαλιού, 2007· Μακρή & Μακρή, 2003).

Παρά τα ποικίλα οφέλη της ένταξης της μουσικής στη διδασκαλία των νηπίων, ένα σημαντικό ποσοστό των νηπιαγωγών αδυνατεί να υλοποιήσει αντίστοιχες δράσεις, κυρίως λόγω των ελλειπών γνώσεων τους στο πεδίο αυτό. Στην παρούσα ποιοτική μελέτη, φάνηκε από την ανάλυση η σημασία της σπουδής στο αντικείμενο της μουσικής και πώς η απουσία γνώσεων σε αυτήν επηρεάζει την ικανότητα να εμπλακούν οι νηπιαγωγοί ενεργά στην προσπάθεια ενσωμάτωσης μουσικών δράσεων στη διδασκαλία τους.

Αν και η μουσική αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς τους, αναγνωρίζουν οι ίδιες τις αδυναμίες τους, τόσο στον τρόπο εντοπισμού μουσικών κομματιών στο διαδίκτυο, όσο και στη σωστή προσέγγιση της μουσικής μέσα στη σχολική τάξη. Ο συνηθέστερος τρόπος που χρησιμοποιούν τη μουσική στο μάθημά τους είναι μέσω ακροαμάτων και ηχογραφημένων παραδειγμάτων.

Η βιβλιογραφική έρευνα κατέδειξε ότι, είναι λίγες οι μελέτες που αναλύουν τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τα οφέλη της μουσικής στη νηπιακή ηλικία, αλλά ακόμα και σε αυτές φαίνεται ότι οι αντιλήψεις τους χρωματίζονται από το υποκειμενικό στοιχείο και βασίζονται στις προσωπικές τους εμπειρίες (Kim & Kemple, 2011). Η προσωπική συνεπώς οπτική των νηπιαγωγών τείνει να καθορίζει τη στάση τους έναντι στη χρήση της μουσικής εντός της σχολικής τάξης, σημείο το οποίο αποτυπώνεται στη διστακτικότητα συγκεκριμένης συνεντευξιαζόμενης ως προς την ένταξη της μουσικής, λόγω της απουσίας γνώσεων στο συγκεκριμένο πεδίο, αλλά και της αδυναμίας σε ό,τι αφορά τη χρήση του διαδικτύου από την ίδια.

Επιπρόσθετα, οι απόψεις τους ως προς το εάν η μουσική δύναται ή όχι να συνοδέψει τη διδακτική εμπειρία, συνιστά ένα διακριτό πεδίο σχολιασμού. Ο τρόπος χρήσης της μουσικής από τις συμμετέχουσες φανέρωσε ότι η ένταξή της στην τάξη έχει ως επί το πλείστον διαθεματικό χαρακτήρα και επικεντρώνεται κατά βάση στο συνδυασμό της με τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες οι οποίες προβάλλονται στο εκάστοτε μάθημα. Πέρα από τη θέση που κατέχει η μουσική στην καθημερινότητα των νηπιαγωγών, εξίσου σημαντικός κρίνεται ο βαθμός στον οποίο αντιλαμβάνονται τη μουσική ως ένα συμπληρωματικό στοιχείο το οποίο αποβλέπει στον εμπλουτισμό του μαθήματος ή ως ένα αμιγώς διακριτό εργαλείο μάθησης (Kim & Kemple, 2011). Η αδυναμία των νηπιαγωγών να αναγνωρίσουν το διακριτό ρόλο της μουσικής στην εκπαίδευση και εν γένει στην ανάπτυξη του ατόμου, σχετίζεται με την αδυναμία τους να προβάλλουν την αξία αυτής, προάγοντας την ενσωμάτωση της εντός του διδακτικού προγράμματος. Η χρήση επομένως της μουσικής κατά τη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο περιορίζεται στη συνοδεία των θεματικών εννοιών που παρουσιάζονται, δίχως να αποτελεί η ίδια μια αμιγώς διακριτή διδακτική ενότητα. Σημαντικός παράγοντας στο συγκεκριμένο πεδίο αποτελεί και η παρουσία ελλείψεων μουσικών οργάνων σε ορισμένες εκπαιδευτικές μονάδες, η οποία και αποτρέπει την επαρκή ενσωμάτωση της μουσικής στο πρόγραμμα διδασκαλίας, παρά τη θετική στάση των νηπιαγωγών έναντι αυτής.

Η παρουσία της μουσικοπαιδαγωγού συνετέλεσε στην επαφή των νηπιαγωγών με το μουσικό παραμύθι, ένα διδακτικό εργαλείο που φαίνεται ότι δεν χρησιμοποιούν. Ο

κατάλληλος σχεδιασμός των προτεινόμενων δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό και με τον ορθό προγραμματισμό, οδήγησαν στη θετική στάση των εμπλεκόμενων νηπιαγωγών για αυτή την εκπαιδευτική εφαρμογή. Στο σημείο αυτό φαίνεται η αναγκαιότητα διατήρησης αυτής της μορφής δράσεων, με απώτερο σκοπό τη γνωριμία των νηπιαγωγών με το μουσικό παραμύθι και την ομαλοποίηση της ένταξής του εντός της διδακτικής διαδικασίας.

Καίριο σημείο αποτελεί επίσης η θετική στάση των νηπίων προς τη μουσική και ειδικότερα το μουσικό παραμύθι. Όλες οι συμμετέχουσες αναγνώρισαν τον ενθουσιασμό και παρατήρησαν αυξημένη επιθυμία εμπλοκής των παιδιών στις συγκεκριμένες δράσεις, ενώ ομοίως έντονη υπήρξε η επιθυμία επανάληψης των μουσικών δραστηριοτήτων. Οι αντιδράσεις τους αποκαλύπτουν το θετικό αντίκτυπο της ένταξης του μουσικού παραμυθιού ως αυτόνομης μουσικής δραστηριότητας, με στόχο τη δημιουργική απασχόλησή τους, όπως τονίζεται και στη μελέτη του Brophy (2005).

Το σύνολο των συμμετεχουσών νηπιαγωγών τάσσεται υπέρ της ένταξης των μουσικών παραμυθιών στο πρόγραμμα διδακτικής στο νηπιαγωγείο, καθώς αναγνωρίζει τη σαφή αξία τους στην ανάπτυξη των νηπίων. Το μουσικό παραμύθι ευνοεί τη σωματική, τη νοητική, την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, με σαφή τη θετική επίδραση του στην κοινωνικοποίηση του. Μέσω του μουσικού παραμυθιού αναπτύσσονται συναισθήματα αυτοπεποίθησης, αυτοεκτίμησης, αυτοαντίληψης, αλλά και σεβασμού, τα οποία αποτελούν τη βάση για τη μελλοντική ομαλή ενσωμάτωση του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο, όπως αναφέρει ο Hasanova, (2021).

Με στόχο την υπερπήδηση των πιθανών εμποδίων κατά την ενσωμάτωση της μουσικής και ειδικότερα του μουσικού παραμυθιού στη διδασκαλία των νηπίων, οι νηπιαγωγοί τονίζουν την αναγκαιότητα επιλογής κατάλληλων τρόπων για τη βέλτιστη ενσωμάτωση της συγκεκριμένης δράσης στο πρόγραμμα διδακτικής προσέγγισης, οι οποίοι αφορούν είτε το χρόνο είτε τα μέσα ένταξης αυτής. Είναι σαφές ότι κύρια συνθήκη για την επιτυχή έκβαση του εγχειρήματος αποτελεί η επιλογή των μουσικών παραμυθιών, η οποία θα πρέπει να βασίζεται στο ηλικιακό και γνωσιακό επίπεδο των παιδιών. Εξίσου σημαντική παράμετρο αποτελεί η σύζευξη των μουσικών παραμυθιών με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των νηπίων, συνεπώς απαιτείται η ενεργός εμπλοκή των εκπαιδευτικών, με κύριο μέλημα την προαγωγή δράσεων ικανών να εγείρουν το ενδιαφέρον των νηπίων (Barry & Durham, 2017· Sungurtekin, 2021).

Μέσω της εφαρμογής κατάλληλων επιμορφωτικών δράσεων είναι δυνατή η υποστήριξη των νηπιαγωγών, οι οποίες, ενώ καλούνται να αναλάβουν ένα ιδιαίτερος σημαντικό ρόλο, συχνά στερούνται ανάλογων γνώσεων και εμπειρίας. Η υποστήριξη των νηπιαγωγών στο συγκεκριμένο πεδίο θα επιτρέψει τη βέλτιστη εφαρμογή των μουσικών δράσεων, με κύριο μέλημα την ενίσχυση των θετικών συναισθημάτων των παιδιών και της προαγωγής της μουσικής εντός της σχολικής τάξης.

6.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Έπειτα από τα συμπεράσματα και τα θετικά αποτελέσματα, καθώς και την αποδοχή, αυτής της εκπαιδευτικής εφαρμογής τόσο από τα νήπια όσο και από τις νηπιαγωγούς για την εφαρμογή του μουσικού παραμυθιού σε τάξεις του νηπιαγωγείου, μία πρόταση για μελλοντική έρευνα, θα ήταν να επενδυθεί μουσικά ένα παραμύθι από νήπια με προβλήματα όρασης. Μέσα από αυτή την ομαδική εργασία, ο νηπιαγωγός καθοδηγώντας και ενθαρρύνοντας την ομάδα θα αφήνει τους μαθητές του να τελειοποιήσουν τη μουσική επένδυση χωρίς δικές του παρεμβάσεις, μέχρι την τελική αξιολόγησή τους. Ο ερευνητής - μουσικοπαιδαγωγός - θα ζητήσει τις αξιολογήσεις των νηπιαγωγών ειδικής αγωγής και θα προχωρήσει την έρευνά στην οποία θα διευρυνθεί η ένταξη του μουσικού παραμυθιού στην ειδική αγωγή και η συμβολή στη δημιουργικότητα και την ανάπτυξη των νηπίων αλλά και στη διαμόρφωση και του συμβουλευτικού και καθοδηγητικού ρόλου των νηπιαγωγών της ειδικής αγωγής. Προτεινόμενο παραμύθι για μουσική επένδυση καθώς θίγει τις περιπτώσεις ατόμων με προβλήματα όρασης θα μπορούσε να είναι το *Μία μαγική νύχτα* της Ι. Σταματοπούλου (2005).¹⁰

Επίσης, μία άλλη πρόταση θα ήταν μέσα από το μουσικό παραμύθι της δικής μας έρευνας να δημιουργηθούν μουσικά μοτίβα από νήπια όπου θα αποδώσουν τους χαρακτήρες των ιστοριών, σε άτομα με προβλήματα όρασης να αξιολογηθούν οι αντιδράσεις τους από νηπιαγωγούς να δοθούν οι παρατηρήσεις, στον ερευνητή - μουσικοπαιδαγωγό ώστε να διευρυνθεί η έρευνα στην ειδική αγωγή ως προς αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω.

---

¹⁰ Σταματοπούλου, Ι. (2005). *Μία μαγική νύχτα*. Κέδρος

Οι μουσικοπαιδαγωγοί σε συνεργασία με τους νηπιαγωγούς οφείλουν μέσα από τις εμπειρίες τους και την έρευνά τους, να βελτιώσουν τις εκπαιδευτικές μεθόδους με κύριο στόχο τη σωστή ψυχική και σωματική ανάπτυξη των παιδιών στη σχολική τάξη αλλά και εκτός αυτής.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Αγγελίδου, Σ., & Διονυσίου, Ζ. (χ.χ.). *Επενδύοντας μουσικά ιστορίες, μύθους και παραμύθια*. Στο: Εκπαίδευση και καλλιτεχνική έκφραση (Μέρος ΣΤ'). Πρακτικά: 6η Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. 474 – 528.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1997). *Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού*. Καστανιώτης.
- Αντωνακάκης, Δ., & Χιωτάκη, Ε. (2007). *Μουσική Παιδαγωγική: Διαθεματικές Εφαρμογές για μικρά παιδιά*. Καστανιώτης.
- Αυγητίδου, Σ., Τζεκάκη, Μ., & Τσάφος, Β. (2016). *Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί παρατηρούν, παρεμβαίνουν και αναστοχάζονται*. Gutenberg.
- Αυδίκος, Ε. (1997). *Το λαϊκό παραμύθι*. Οδυσσέας.
- Appleton, J.A., Christenson, S.L., & Furlong, M.J. (2008). Student Engagement with School: Critical Conceptual and Methodological Issues of the Construct. *Psychology in the Schools*, 45(5).
- Bacchilega, C. (2010). *Postmodern fairy tales: Gender and narrative strategies*. University of Pennsylvania Press.
- Baklanova, T. I., & Novikova, G. P. (2016). Integration of main directions of development of preschool children in innovative successive educational system “World of Music”. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 29, p. 01053). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20162901053>.
- Barry, N. H., & Durham, S. (2017). Music in the early childhood curriculum: Qualitative analysis of pre-service teacher’s reflective writing. *International Journal of Education & the Arts*, 18(16), 1-18. <http://www.ijea.org/v18n16/v18n16.pdf>.
- Berke, M., & Colwell, C. M. (2004). Integration of music in the elementary curriculum: Perceptions of pre-service elementary education majors. *Applications of Research in Music Education*, 23(1), 22-33. <https://doi.org/10.1177/87551233040230010104>.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Bresler, L. (1995). The subservient, co-equal, affective, and social integration styles and their implications for the arts. *Arts. Education Policy Review*, 96, 31–37.

- Brewer, C.B., & Maal, N. (2008). *Soundtracks for learning: using music in the classroom*. Bellingham, Wash: LifeSounds Educational Services.
- Brophy, T. S. (2005). A longitudinal study of selected characteristics of children's melodic Improvisations. *Journal of Research in Music Education*, 53(2), 120-133. <https://doi.org/10.1177/002242940505300203>.
- Bujez, A. V., & Mohedo, M. T. D. (2014). Creativity in the music classroom. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 141, 237-241. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.041>.
- Capistrán, R. W. (2016). Preschool Music Education: The Case of the Aguascalientes Institute of Education, Mexico. *Revista Internacional de Educación Musical*, 4(1), 3-12. <https://doi.org/10.12967%2FRIEM-2016-4-p003-012>.
- Costa-Giomi, E. (1999). The effects of three years of piano instruction on children's cognitive development. *Journal of Research in Music Education*, 47(5), 198-212.
- Cross, I. & Morley, I. (2010). *The evolution of music: Theories, definitions, and the nature of the evidence*. Communicative Musicality.
- Δογάνη, Κ. (2012). *Μουσική στην Προσχολική Αγωγή: Αλληλεπίδραση παιδιού-παιδαγωγού*. Gutenberg.
- Davies, R., Ohl, M., & Manyande, A. (2013). Making music may improve young children's behavior. *Science daily*. Retrieved from <https://www.sciencedaily.com/releases/2013/09/130905202851.html>.
- De l'Etoile, S. K. (2001). An In-Service Training Program in Music for Child-Care Personnel Working with Infants and Toddlers. *Journal of Research in Music Education*, 49, 6-20. <https://journals.sagepub.com/doi/10.2307/3345806>.
- Dissanayake, E. (2009). The artification hypothesis and its relevance to cognitive science, evolutionary aesthetics, and neuroaesthetics. *Cognitive Semiotics*, 9(5), 136–158.
- Ετμεκτσόγλου, Ι. (2016). Κόκκινη κλωστή δεμένη, στην ανέμη τυλιγμένη Το ζωντάνεμα του παραμυθιού με τη μουσική και της μουσικής με το παραμύθι: Ψυχολογική προσέγγιση του παραμυθιού ως διδακτικού εργαλείου στην μουσική εκπαίδευση. *Μουσική Εκπαίδευση*, III (11), 227-238. (Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, Βόλος 28-30 Ιουνίου 2002).
- Elliot, D. J. (2005). *Praxial Music Education: Reflections and Dialogues*. Oxford University Press.

- Ertem, I. O., & World Health Organization. (2012). *Developmental difficulties in early childhood: prevention, early identification, assessment, and intervention in low- and middle-income countries: a review*. World Health Organization.
- Fleer, M., & Hammer, M. D. (2013). Emotions in imaginative situations: the valued place of fairytales for supporting emotion regulation. *Mind, Culture, and Activity: An International Journal*, 20(3), 240-259.
- Giles, A. M., & Frego, R. D. (2004). An inventory of music activities used by elementary classroom teachers: An exploratory study. *Applications of Research in Music Education*, 22(2), 13-22. <https://doi.org/10.1177/87551233040220020103>.
- Grøver, V., Lawrence, J., & Rydland, V. (2018). Bilingual preschool children's second-language vocabulary development: The role of first-language vocabulary skills and second-language talk input. *International Journal of Bilingualism*, 22(2).
- Habibi, A., Cahn, B.R., Damasio, A., & Damasio, H. (2016). Neural correlates of accelerated auditory processing in children engaged in music training. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 21, 1-14.
- Hallam, S., & Prince, V. (2000). *Research into instrumental music services*. DfEE.
- Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269-289. <https://doi.org/10.1177/0255761410370658>.
- Hasanova, N. K. (2021). Possibilities of music education and upbringing in the formation of personal maturity. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 08 (100), 420-422. <https://dx.doi.org/10.15863/TAS>.
- Hodges, D., & Sebald, D. (2011). *Music in the Human Experience: An Introduction to Music Psychology*. Routledge.
- Hohr, H. (2000). Dynamic aspects of fairy tales: Social and emotional competence through fairy tales. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(1), 89–103.
- Howe, S. W. (2000). Swiss-German Music Books in the Mason-McConathy Collection: Accounts from Europe to the United States. *Journal of Research in Music Education*, 48(1), 26-38.
- Hurwitz, I., Wolff, P.H., Bortnick, B.D., & Kokas, K. (1975). Non-musical effects of the Kodaly music curriculum in primary grade children. *Journal of Learning Disabilities*, 8, 45- 52.

- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Ivanović O'Brien, N. (2018). Universal organising principles of music and fairy tales. *Μυζικολογία/Musicology*, (25), 207-220. <https://doi.org/10.2298/MUZ1825207>
- Ιωαννίδη-Καπόλου, Ε. (2010). *Κοινωνιολογική Έρευνα: Μέθοδοι και Τεχνικές, Διδακτικές Σημειώσεις*. ΕΣΔΥ.
- Joyce, M. F. "Vocabulary acquisition with kindergarten children using song picture books" (2011). Education Doctoral Theses. <https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:1137>
- Jensen, E. (2000). *Music with the Brain in Mind*. San Diego, CA: The Brain Store.
- Κανατσούλη, Μ. (2018). *Η εισαγωγή στην παιδική λογοτεχνία*. University Studio Press.
- Kim, H. K., & Kemple, K. M. (2011). Is Music an Active Developmental Tool or Simply a Supplement? Early Childhood Preservice Teachers' Beliefs about Music. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32, 135-147. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10901027.2011.572228>.
- Kirschner, S., & Tomasello, M. (2012). Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31, 354–364.
- Koops, L. H. (2018). Communicating the Importance of Music in Early Childhood. *General Music Today*, 31, 33-35. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1048371317742111>
- Koutsompou, V. E. (2016). The child and the fairy tale: The psychological perspective of children's literature. *International Journal of Languages, Literature and Linguistics*, 2(4), 213-218.
- Kraus, N., Slater, J., Thompson, E.C., Hornickel, J., Strait, D.L., Nicol, T., & White-Schwoch, T. (2014). Music Enrichment Programs Improve the Neural Encoding of Speech in At-Risk Children. *Journal of Neuroscience*, 34 (36).
- Κυαμέτη, Μ. (2012). *Το ελληνικό λαϊκό παραμύθι: η παιδαγωγική του αξιοποίηση*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Králová, E., & Kołodziejski, M. (2016). Music and movement activities for preschool children as an incentive to foster relationships and the expression of movement. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 11(3 (41)), 185-205.
- Κωτσαλίδου, Δ. (2010). *Διαθεματικές προτάσεις εργασίας για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό: Θεωρία και πράξη*. Καστανιώτης.

- Λυμπεράκης, Σ. Α. (1997). *Εγκέφαλος και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη Νευροψυχολογία*. Ελληνικά Γράμματα.
- Lester, A. J. (2015). *The Impact of Traditional and Modern Fairy Tales on Society and Its Individuals*. University of Arizona.
- Levitin, D. J. (2006). *This Is Your Brain on Music: The Science of a Human Obsession*. Dutton.
- Μαγαλιού, Μ. (2007). *Η Συμβολή των Μουσικών Δραστηριοτήτων στη Μουσική Ανάπτυξη και την Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας μέσα από Κινητικές και Εικονικές Αναπαραστάσεις*. Διδακτορική Διατριβή: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Μακρής, Ι., & Μακρή, Δ. (2003). *Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία*. Γρηγόρη.
- Μαλαφάντης, Κ.Δ. (2011). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση: ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αστράπος.
- Μαντζούκας, Σ. (2007). Ποιοτική Έρευνα σε Έξι Εύκολα Βήματα: Η Επιστημολογία, οι Μέθοδοι και η Παρουσίαση. *Νοσηλευτική*, 46(1), 88-98.
- Μερακλής, Μ. Γ. (1999). *Το λαϊκό παραμύθι*. Ελληνικά Γράμματα.
- Μερακλής, Μ.Γ., Αυδίκος, Ε. , Αναγνωστόπουλος, Β.Δ., κ.ά.(2007). *Η Παιδαγωγική και Διδακτική Αξιοποίηση του Παραμυθιού*. Μαλαφάντης, Δ. Κούτρας, Στ.(επιμ.) Γρηγόρης.
- Mello, R. (2001). The Power of Storytelling: How Oral Narrative Influences Children's Relationships in Classrooms. *International Journal of Education & the Arts*, 2.
- Niklas, F., Cohrssen, C., & Tayler, C. (2016). Parents supporting learning: A non-intensive intervention supporting literacy and numeracy in the home learning environment. *International Journal of Early Years Education*, 24(2).
<https://doi.org/10.1080/09669760.2016.1155147>
- Ξέστερνου, Μ. (2013). Η ψηφιακή αφήγηση στην εκπαίδευση. Διεθνείς και ελληνικές πρακτικές. *Παιδαγωγικός Λόγος*, 1, 39-60.
- Παπανικολάου, Χ. (2009). *Μουσική, με κίνηση: παιχνίδια μουσικοκινητικής αγωγής*. Τόπος.
- Παπαναγιώτου, Ξ., & Γανώση, Μ. (2003). Η μουσική στο αναλυτικό πρόγραμμα νηπιαγωγείων: Μια πιλοτική έρευνα συχνότητας παρουσίας και επιλογής δραστηριοτήτων. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 5.
<https://doi.org/10.12681/icw.18096>

- Πατρόκλου, Λ. (2020). *Συντροφιά με τη Λιλιπούπολη: μια μικρή εργασία με αφορμή τη ραδιοφωνική εκπομπή*. Καλειδοσκόπιο.
- Peterson, H.T. (1958). *Kindergarten: the key to child growth: a new comprehensive guide for teachers and parents*. Exposition Press.
- Rauscher, F.H. (2002). Mozart and the mind: Factual and fictional effects of musical enrichment. In J. Aronson, ed. *Improving academic achievement: Impact of psychological factors on education*, 269-278. Academic Press.
- Revez, G. (2001). *Introduction to the Psychology of Music*. Dover Publication, INC.
- Robinson, H. (1985, November 10). *Prokofiev's Peter and the Wolf is 50 years old* *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/1985/11/10/arts/prokofiev-s-peter-and-the-wolf-is-50-years-old.html>.
- Σέργη, Λ. (1995). *Προσχολική Μουσική Αγωγή: Η Επίδραση της Μουσικής μέσα από τη Διαθεματική Μέθοδο Διδασκαλίας στην Ανάπτυξη της Προσωπικότητας των Παιδιών*. Gutenberg (Παιδαγωγική σειρά).
- Sayer, I., Kristiawan, M., & Agustina, M. (2018). Fairy tale as a medium for children's character cooperation building. *Al-Ta Lim Journal*, 25(2). <http://dx.doi.org/10.15548/jt.v25i2.458>.
- Sawyer, K. (2006). Group creativity: musical performance and collaboration. *Psychology of Music*, 34 (2), 148-165.
- Schlaug, G., Norton, A., Overy, K., & Winner, E. (2005). Effects of music training on the child's brain and cognitive development. *Annals of the New York Academy of Science*, 1060, 219-230.
- Singhal, A. (2013). Introduction: Fairy tales to digital games: the rising tide of entertainment education. *Critical Arts*, 27(1), 1–8.
- Skinner, E. A., & Belmont, M. J. (1993). Motivation in the classroom: Reciprocal effects of teacher behavior and student engagement across the school year. *Journal of educational psychology*, 85(4), 571.
- Strickland, D. S., & Riley-Ayers, S. (2006). Early literacy: Policy and practice in the preschool years. *Preschool policy brief*, 10(4).
- Sullivan, P. M. (2016). *The effects of music in kindergarten lessons on student engagement and student learning*. (Ed.D.), Northeastern University.
- Sungurtekin, S. (2021). Classroom and Music Teachers' Perceptions about the Development of Imagination and Creativity in Primary Music Education. *Journal*

- Suthers, L. (2001). Toddler diary: A study of development and learning through music in the second year of life. *Early Child Development and Care*, 171, 21-32.
- .Tareva, E.G., Luchina, E.V. (2020). Individual style of language learners' listening ability in the context of intercultural communication. Training preschool specialists for organization and intercultural dialogue. *European Proceedings of Social and Behavioral Sciences*, 95.
- Thiesen, P. (2014). *Παιδικά Παιχνίδια: Για την απόκτηση σωματικών, πνευματικών, κοινωνικών & δημιουργικών δεξιοτήτων*. Εκδόσεις Ίων.
- Ubel, S. (2012). Education through music—the model of the Musikkindergarten Berlin. *Annals of the New York Academy of Sciences*. Issue: The Neurosciences and Music IV: Learning and Memory.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice, Learning, Meaning, And Identity*. (1st ed.). Cambridge University Press.
- Williams, K.E., Barrett, M.S., Welch, G.F., Abad, V., & Broughton, M. (2015). Associations between early - shared music activities in the home and later child outcomes: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children. *Early Childhood Research quarterly*, 31.
- Wulf, G., Chiviacowsky, S., & Lewthwaite, R. (2012). Altering mindset can enhance motor learning in older adults. *Psychology and Aging*, 27.
- Χαραλάμπους, Α. (2015). Αισθητική παιδεία και αισθητική καλλιέργεια στο νηπιαγωγείο μέσα από τη μουσική. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*.
<https://doi.org/10.12681/jret.960>.
- Yoho, C. (2011). Using Music to Increase Math Skill Retention. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*, 146, 151.
- Young, S. (2016). Early childhood music education research: An overview. *Research Studies in Music Education*, 38(1), 9-21.
- Zbainos, D., & Anastasopoulou, A. (2012). Creativity in Greek music curricula and pedagogy: An investigation of Greek music teachers' perceptions. *Creative Education*, 3(1), 55-60. <https://doi.org/10.4236/ce.2012.31009>
- Zipes, J. (2012). *Fairy tales and the art of subversion*. Routledge.

Zuk, J., Benjamin, C., Kenyon, A., & Gaab, N. (2015). Behavioral and neural correlates of executive functioning in musicians and non-musicians. *PloS one*, 9(6).

Παραρτήματα

Παράρτημα I

Σενάριο δραστηριοτήτων και παρτιτούρες των τραγουδιών του παραμυθιού

Μουσικό παραμύθι: «Κρατήσου πάνω μου»

Γνωστικό Αντικείμενο: Μουσική

Διαθεματική ομάδα: Νηπιαγωγείο

Εκπαιδευτικό πρόβλημα

Το πλάνο δραστηριοτήτων έχει σκοπό την εκμάθηση του μουσικού παραμυθιού και των τραγουδιών αυτού ώστε τα παιδιά να κατανοήσουν βασικούς μουσικούς όρους όπως τον ρυθμό (και ένταξη του body percussion), το τραγούδι, τον αυτοσχεδιασμό, τη ζωγραφική σε συνδυασμό με τη μουσική και να έχουν μία πρώτη επαφή με τη γραφική παρτιτούρα.

Διδακτικοί στόχοι

Τα παιδιά στο πρώιμο στάδιο της ζωής τους θα μάθουν να έχουν μία πρώτη επαφή με όργανα μουσικής, τον ρυθμό και το τραγούδι μέσα από δραστηριότητες που προκύπτουν από ένα μουσικό παραμύθι και με τη βοήθεια γραφικής παρτιτούρας.

Λέξεις κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη θεματική του σεναρίου

Διαφορετικότητα

Μουσικό παραμύθι

Ηχοϊστορία

Ζώα

Μουσική

Υλικοτεχνική υποδομή

Cd player ή υπολογιστής (για το άκουσμα των τραγουδιών)

Χαρτιά A4

Μαρκαδόροι

Αυτοσχέδια όργανα

Πνευματικά δικαιώματα ή άλλοι αντίστοιχοι περιορισμοί

Τα τραγούδια του μουσικού παραμυθιού έχουν δημιουργηθεί από φοιτητές και καθηγητές του Ιονίου Πανεπιστημίου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, οι οποίοι έχουν εκδώσει το παραμύθι με ανοιχτές άδειες.

Τυπικός χρόνος αλληλεπίδρασης με το εκπαιδευτικό σενάριο σε διδακτικές ώρες για δουλειά εντός του σχολείου 3 ώρες
Εκτιμώμενο επίπεδο δυσκολίας Μέτριο
Τύπος δια δραστηκότητας Μέτριος-Υψηλός
Προτεινόμενη ηλικιακή ομάδα 4-5 ετών
Εκπαιδευτική βαθμίδα που απευθύνεται το σενάριο Νηπιαγωγείο Όλες οι δραστηριότητες χρειάζονται cd player ή υπολογιστή με εξωτερικά ηχεία για καλύτερη απόδοση του ήχου.
1^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Τρία ποντικάκια»
Χρονική διάρκεια: 15 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά: 2 κουταλάκια ή 2 ξυλάκια
Στόχος: Εκμάθηση συχνοτήτων τραγουδώντας ένα τραγούδι
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός, διαβάζει και εξηγεί στα παιδιά την ιστορία των τριών ποντικιών τα οποία βγήκαν σε ένα ταβερνάκι κρυφά από τη μαμά τους. Έπειτα ορίζει τρεις ομάδες και δίνει στη κάθε ομάδα τα ονόματα των ποντικιών του μουσικού παραμυθιού δηλαδή Χουρχούρη, Ερνέστο και Μελίτο αντίστοιχα. Μετά, από μια ακρόαση του τραγουδιού, η νηπιαγωγός παροτρύνει τα παιδιά να τραγουδήσουν τον πρώτο στίχο δυνατά, τον δεύτερο σιγανά και ακολουθεί το ίδιο μοτίβο σε όλο το τραγούδι. Ξεκινάει πρώτα η ομάδα που είναι ο Χουρχούρης τη διαδικασία και συνεχίζουν οι υπόλοιπες ομάδες ενώ στο τέλος το τραγουδάνε όλοι μαζί. Για τη διευκόλυνση της εκμάθησης του τραγουδιού η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί χειροσύμβολα.

Στίχοι: Ιωάννα Ετρεκτσόγλου,
Μαριάννα Καρακίδου,
Κική Κερζέλη,
Λένα Κοκκινομηλιώτη

Τρία ποντικάκια

Μουσική: Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

Τρί α πο ντι κά κια πιά νουν το χο ρό, χο ρεύ ουν α πό κει, χο

4
ρεύ ουν α πό δω Βρί σκουν ψω μί, τρώ νε το ψω μ,ι βρί σκουν τυ ρί,

8
τρώ νε το τυ ρί. Βρί σκουν το κρα σί, πτί νουν το κρα σί, πτί νουν και πτί νουν και

12
γί νο νται στου πί. Βλέ πουν μί α γά τα, πω πω κα τα στρο φή!

15
Τρέ χουν να ξε φύ γουν, σκου ντου φλούν ε δώ και κει! Τρία πο ντι κά κια

18
μες τον πα νι κό τρέ χουν, τρέ χουν, τρέ χουν κι α φή νουν το χο ρό.

2^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Γάτα Ρόζη»
Χρονική διάρκεια: 10 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά: Σπιρτόκουτα με ρύζι, χαρτοταινία
Στόχος: Εναλλαγή ρυθμού με τη βοήθεια κατασκευασμένης μαράκας
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά ότι η γάτα Ρόζη μπήκε στο ταβερνάκι που καθόντουσαν τα τρία ποντικάκια όπως αναφέρεται στο παραμύθι. Στη συνέχεια, χωρίζει τα παιδιά σε ζευγάρια και μοιράζει δύο μαράκες ανά ζευγάρι. Έπειτα, τοποθετεί τα παιδιά σε αντικρυστή θέση με το ζευγάρι τους και μετά βάζει το τραγούδι. Κάθε δύο στίχους το παιδί που έχει τη μαράκα πρέπει να την πετάξει στο ζευγάρι του και να χτυπήσει σύμφωνα με τον ρυθμό του τραγουδιού. Με το πέρας της δραστηριότητας μπορούν να εναλλάσσονται τα ζευγάρια εφόσον αυτό είναι εφικτό.

Στίχοι: Ιωάννα Ετμεκτσόγλου,
Μαριάννα Καρακίδου,
Γιούλη Λύγδα,
Κατερίνα Μαυρουδή, Αικατερίνη Νταμανή,
Γεωργία Σπανού, Σοφία Κιαχίδου

Γάτα Ρόζη

Μουσική: G. Rossini

Φωνή

Η γα τού λα μας η Ρό ζη α νε βαί νει στη σκε πή,
 Κυ νη γά ει πο ντι κά κια περπα τά ει κα μα ρω τή,
 Εί ναι ά πει ρη η Ρό ζη, γκα φα τζού και ζω η ρή,
 Μεσ στους δρό μους στα χω ρά φια τρι γυ ρνά ει το πρω ί,

5

Vo.

Με τα πο νη ρά της μά τια ό λο ψά χνει για φα ι.
 νια ου ρί ζει ό λη μέ ρα, εί ναι τό σο χνου δω τή.
 και η μα μά της τη διδά σκει το φα ι της πώς να βρει
 έ χει μία λι γου ρί τσα πο ντι κά κια για να βρει!

3^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Βάτραχος Τίμος»
Χρονική διάρκεια: 10 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά:-
Στόχος: Εκμάθηση body percussion
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά να φανταστούν ότι είναι σε μία λίμνη μέσα σε ένα υπόνομο όπου τα δύο ποντίκια του παραμυθιού συναντούν τον βάτραχο Τίμο. Όλα τα παιδιά κάνουν ένα κύκλο και η νηπιαγωγός τους βάζει το τραγούδι. Μετά από μία ακρόαση και σύμφωνα με τον ρυθμό του τραγουδιού, τους δείχνει ένα body percussion το οποίο είναι δύο χτυπήματα στο στήθος και ένα παλαμάκι σύμφωνα με τον ρυθμό της μουσικής. Μόλις ολοκληρωθεί η πρώτη στροφή και ακολουθήσει η δεύτερη το παλαμάκι μπορεί να αντικατασταθεί από ένα χτύπημα στα μπούτια. Έπειτα όταν ακολουθεί η τρίτη στροφή με δύο χτυπήματα στο στήθος και ένα finger clap και ακολουθεί η τελευταία στροφή που επαναλαμβάνονται τα δύο χτυπήματα στο στήθος και ένα παλαμάκι όπως και στη πρώτη στροφή. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται μέχρι το τέλος του τραγουδιού

Στίχοι: Ιωάννα Ετμεκτσόγλου,
Ολγα Καφάσλα, Μαριάννα Καρακίδου,
Κική Κέρζελη, Γεωργία Σπανού

Βάτραχος Τίμος

Μουσική: L.V. Beethoven

4^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Το φίδι»

Χρονική διάρκεια:

20 λεπτά

Χώρος διεξαγωγής:

Τάξη
Υλικά: Γραφική παρτιτούρα, φύλλα A4 και μαρκαδόρους
Στόχος: Εκμάθηση αλλαγής τονικού ύψους μέσω γραφικής παρτιτούρας
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει σε όλα τα παιδιά να σηκωθούν όρθια και να ζητήσουν βοήθεια από ένα ζώο που μοιάζει τρομαχτικό αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι. Αυτό το ζώο είναι ένα φίδι που το λένε Σολφίδη. Στη συνέχεια, τοποθετεί τη γραφική παρτιτούρα στον πίνακα της τάξης και βάζει στα παιδιά να ακούσουν το τραγούδι του φιδιού. Η παρτιτούρα έχει πάνω ένα φίδι και τετραγωνάκια που είναι ασύμμετρα μεταξύ τους. Όταν η μελωδία αλλάζει τονικό ύψος προς τα πάνω τότε η νηπιαγωγός δείχνει στην παρτιτούρα το πιο ψηλό τετραγωνάκι και όταν κατεβαίνει αντίστοιχα το πιο χαμηλό. Μετά, μοιράζει στα παιδιά χαρτιά A4 και τους λέει όταν η μελωδία ανεβαίνει να ζωγραφίσουν ένα βελάκι που να δείχνει προς τα πάνω και όταν κατεβαίνει ένα αντίστοιχα προς τα κάτω. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται μέχρι τα παιδιά να κατανοήσουν σε σημαντικό βαθμό την έννοια του τονικού ύψους.

Στίχοι: Τάσος Εμμανουήλ,
Ζαχαρίας Ζαχούλης,
Μαρία Κασάπη, Κική Κερζέλη,
Δήμητρα Κουμανδράκη Κατερίνα Τσιούκρα

Το φίδι

Μουσική: Τάσος Εμμανουήλ,
Μαρία Κασάπη,
Κική Κερζέλη, Ζαχαρίας Ζαχούλης
Δήμητρα Κουμανδράκη,
Κατερίνα Τσιούκρα

5^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Πάπια Πόπη»
Χρονική διάρκεια: 20 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά: Καστανιέτες ή κουταλάκια του γλυκού
Στόχος: Γνωριμία με την έννοια των δυναμικών εντάσεων και του staccato στη μουσική
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά να κάνουν έναν κύκλο γιατί τα ποντικάκια δίψασαν και ήρθε η ώρα να συναντήσουν την πάπια Πόπη. Αφού κάνουν τον κύκλο, τοποθετεί τη γραφική παρτιτούρα στον πίνακα η οποία έχει μία λίμνη και πολλά νούφαρα και μία πάπια η οποία θα μετακινείται αναλόγως. Πιο συγκεκριμένα, η νηπιαγωγός βάζει μουσική και όταν χαμηλώνει την ένταση η πάπια κατεβαίνει από το νούφαρο ενώ όταν δυναμώνει η μουσική η πάπια βρίσκεται πάνω στο νούφαρο με τη βοήθεια της γραφικής παρτιτούρας. Στη συνέχεια, η νηπιαγωγός εξηγεί ότι όταν η πάπια κάνει πα πα πα το οποίο είναι γραμμένο πάνω στη γραφική παρτιτούρα και η μελωδία γίνεται κοφτή να χτυπήσουν μια φορά την καστανιέτα που έχουν στα χέρια τους και η νηπιαγωγός να πάει την πάπια πάνω στο πα πα πα στην παρτιτούρα. Έπειτα, όταν η μελωδία γίνεται γρήγορη τα παιδιά τρέχουν και φεύγουν από τη θέση τους. Βάζει το τραγούδι να το ξανακούσουν και επαναλαμβάνεται η διαδικασία του staccato και του γρήγορου ρυθμού μέχρι να γίνει κατανοητή από όλα τα παιδιά.

Πάπια Πόπη

Στίχοι: Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

Μουσική: Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

Η πάπια μας η Πόπη εί ναι πο λύ πα χιά, στο πο

3
τά μι κο λυ μπά και φω νά ζει πα πα πα Με τα πό δια τα πλα τιά κά νει

7
κό ντρα στα νε ρά, με τις φί λες της μι λά καιό λες λέ νε πα πα πα Ε

11
κεί που κο λυ μπά ξά φνου κά νει μια βου τιά, πιά νει ψά ρι απ'τα βα θιά και το

14
κά νει μια χα ψιά. Η πάπια μας η Πόπη εί ναι πα χου λή,

18
έ χει εαί σθη τη ψυ χή και σ'ό λους δί νει σύμ βου λή έ χει εαί σθη τη ψυ χή και

21
σ'ό λους δί νει συμ βου λή.

6^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Το άλογο»
Χρονική διάρκεια: 15 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά:-
Στόχος: Εκμάθηση των ειδών των μουσικών οργάνων του τραγουδιού
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά ότι έφτασε η στιγμή να γνωρίσουν τον συμμαθητή της πάπιας της Πόπης, τον Μένιο ο οποίος είναι ένα άλογο. Τους εξηγεί ότι το άλογο τρέχει γρήγορα και αυτό το αντιλαμβανόμαστε μέσα από το τραγούδι. Στη συνέχεια, γίνεται μία πρώτη παρουσίαση των οργάνων που ακούγονται στο συγκεκριμένο τραγούδι τα οποία είναι κρουστά, πνευστό και έγχορδο. Αφού γίνεται επεξήγηση για το είδος και τον τρόπο παιξίματος κάθε οργάνου, η νηπιαγωγός τους δείχνει τα όργανα σε φωτογραφίες για να τα κατανοήσουν καλύτερα και μετά να τα εντοπίσουν μέσα στο συγκεκριμένο τραγούδι, έπειτα από δύο ακροάσεις του. Στη συνέχεια τα παιδιά κάνουν ένα κύκλο και η νηπιαγωγός τα χωρίζει σε τρεις ομάδες. Κάποια παίρνουν τα πνευστά όργανα άλλα τα κρουστά και άλλα τα έγχορδα. Μετά, η νηπιαγωγός βάζει μία φορά ακόμα το τραγούδι και όπου ακούγεται το όργανο που κρατάει το κάθε παιδί αυτό πρέπει να κάνει με το στόμα του τον ήχο του οργάνου. Πιο συγκεκριμένα, αν είναι πνευστό να κάνει φου, αν είναι έγχορδο να κάνει γκραν και αν είναι κρουστό να χτυπήσει παλαμάκι. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται μέχρι να γίνει πλήρης κατανόηση των οργάνων από τα παιδιά.

Στίχοι: Βασιλική Αντωνοπούλου,
Έυη Γεροδήμου, Σοφία Δεληγιάννη,
Ελένη Λάντζου, Χρυσούλα Πολυτίδου,
Αλεξάνδρα Τρανουλίδη, Κική Κέρζελη

Το άλογο

Μουσική: G. Rossini

Τρέ χει τρέ χει τ'ά λο γο, τρέ χει και καλ πά ά ζει τρέ χει τρέ χει τ'ά λο γο κι ο

4
κό ό σμος το κοι τά ζει. Τρέ χει τρέ χει τ'ά λο γο τρέ χει, χλι μι ντρί ί ζει.

8
Τρέ χει τρέ χει, τ'ά λο γο και η χαί αί τη α νε μί ζει. Κι ό ταν κιν δυ νέ ψεις,

12
τον Μέ νιο να γυ ρέ ψεις, σαν σφαί ρα θα ρθει δί πλα σου και δεν θα τοπι στέ ψεις

15
Την τά ξη θα επι βά λει, καβ γά δεξ θα προ λά βει η Ί ρι δα κατά σκο πος

18
ποιος ή χος δεν της/φτά νει. Τρέ χει τρέ χει τ'ά λο γο τρέ χει και καλ πά ά ζει

22
τρέ χει τρέ χει τ'ά λο γο κι ο κό ό σμος το κοι τά ζει.

7^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Η νυχτερίδα»
Χρονική διάρκεια: 10 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά: Μαρκαδόροι και χαρτιά A4
Στόχος: Εμπέδωση των ειδών των μουσικών οργάνων του τραγουδιού .
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός παρακινεί τα παιδιά να φωνάξουν τη νυχτερίδα με το όνομά της, το οποίο είναι Ίριδα, σύμφωνα με το παραμύθι. Στη συνέχεια ενώ τη ψάχνουν και προσπαθούν να τη βρουν, ακούνε το τραγούδι και η νηπιαγωγός εξηγεί τι είναι κρουστό και τι πνευστό όργανο, τι ήχο βγάζει το καθένα και πως ακούγονται μέσα στο τραγούδι. Έπειτα, τους τα δείχνει και σε φωτογραφίες για να δουν τα παιδιά πως είναι και οπτικά και να τα κατανοήσουν. Μετά, τους μοιράζει χαρτιά A4 και δύο χρώματα μαρκαδόρων (π.χ. πράσινο και κόκκινο) και τους εξηγεί, ότι όταν στο τραγούδι ακούν κρουστό να τραβάνε μια κόκκινη γραμμή ενώ όταν ακούν πνευστό μια πράσινη αντίστοιχα. Η διαδικασία γίνεται μέχρι να μπορέσουν να αντιληφθούν τις ακουστικές διαφορές ανάμεσα στα κρουστά και τα πνευστά όργανα.

Η νυχτερίδα

Στίχοι: Ιωάννα Εμτεκτσόγλου

Μουσική: Ιωάννα Εμτεκτσόγλου

8^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Το μουσικό τιμόνι»
Χρονική διάρκεια: 20 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά: Αυτοσχέδια τιμόνια και φανάρια
Στόχος: Εκμάθηση του τραγουδιού, του αριστερά και του δεξιά και των φωτεινών σηματοδοτών
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά να μπουν στο αμάξι τους για να ξεκινήσουν τη διάσωση του Χουρχούρη, σύμφωνα με το παραμύθι, και τους μοιράζει αυτοσχέδια τιμόνια ή εναλλακτικά χρησιμοποιεί ένα στεφάνι που οδηγεί η ίδια και τα παιδιά είναι όλα μαζί μέσα στο «αυτοκίνητο». Αμέσως μετά βάζει το τραγούδι στα παιδιά και τους εξηγεί τη διαφορά του δεξιά με το αριστερά όταν ακούγεται στο τραγούδι. Στη συνέχεια, τοποθετεί δύο αυτοσχέδιους σηματοδότες πάνω στον πίνακα και όταν ακούγεται η φράση «κόκκινο φρένο», η νηπιαγωγός σταματάει τη μουσική και τα παιδιά αφήνουν κάτω τα τιμόνια (όπως σταματάει και το αυτοκίνητο) και όταν συνεχίζει το τραγούδι και ακουστεί η φράση «πράσινο ξεκινά», ξαναπιάνουν τα τιμόνια. Μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία, η νηπιαγωγός με χειροσύμβολα τραγουδάει το τραγούδι μία φορά στα παιδιά (με τη βοήθεια του cd) και έπειτα το τραγουδάει μαζί με τα παιδιά.

Το μουσικό τιμόνι

Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

9^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Τα μπλουζ της πόλης»
Χρονική διάρκεια: 10 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά:-
Στόχος: Εκμάθηση εντάσεων και ένταξη του body percussion μέσα στο τραγούδι
Περιγραφή δραστηριότητας: Η διάσωση του Χουρχούρη έγινε με επιτυχία και η νηπιαγωγός λέει στα παιδιά να μάθουν το αγαπημένο τραγούδι των ποντικών. Όλα τα παιδιά σηκώνονται όρθια και η νηπιαγωγός μαζί με το cd τραγουδάει μία φορά το τραγούδι για να το ακούσουν τα παιδιά. Στη συνέχεια, η νηπιαγωγός αρχίζει να τραγουδά το τραγούδι και στους δύο πρώτους στίχους κάνει με κρουστά σώματος τον παλμό της καρδιάς, δηλαδή δύο χτυπήματα στο στήθος και ένα παλαμάκι (ντουμ ντουμ τσακ). Μετά στον στίχο «τα χέρια μου πιο δυνατά χτυπάω» χτυπάει τα χέρια της ρυθμικά με πιο δυνατό τρόπο στην πρώτη συλλαβή της κάθε λέξης και στον στίχο «τα πόδια μου κουνάω στον ρυθμό» αντίστοιχα χτυπάει το πόδι στο έδαφος κάθε φορά στην πρώτη συλλαβή της κάθε λέξης. Τέλος, στον στίχο «τα χέρια πάνω τα χέρια κάτω» τα παιδιά θα πρέπει να χτυπήσουν παλαμάκι με τα χέρια πάνω και στη συνέχεια στον στίχο «και γύρω γύρω όλοι στο χορό» η νηπιαγωγός κάνει ένα κύκλο γύρω από τον εαυτό της.

Στίχοι: Τάσος Εμμανουήλ,
Ζαχαρίας Ζαχούλης, Μαρία Κασάπη,
Κική Κέρζελη, Δήμητρα Κουμανδράκη,
Κατερίνα Τσιούκρα

Τα μπλουζ της πόλης

Μουσική: Ιωάννα Ετρεκτσόγλου

10^η δραστηριότητα με τραγούδι: «Χουρχούρισμα»
Χρονική διάρκεια: 15 λεπτά
Χώρος διεξαγωγής: Τάξη
Υλικά:-
Στόχος: Εκμάθηση νανουρίσματος και αντιληπτικότητα του αριθμού των οργάνων.
Περιγραφή δραστηριότητας: Η νηπιαγωγός πληροφορεί τα παιδιά ότι το παραμύθι τελειώνει και η μαμά του Χουρχούρη τον νανουρίζει με αυτό το τραγούδι. Εξηγεί τι ακριβώς είναι το νανούρισμα και πόσο όμορφα και ήρεμα συναισθήματα προκαλούνται στο άκουσμά του. Στη συνέχεια βάζει στα παιδιά να ακούσουν μία φορά το τραγούδι και μετά τα ρωτάει αν ακούγονται πολλά μουσικά όργανα. Τα όργανα που υπάρχουν στο τραγούδι είναι δύο, ένα κρουστό και ένα πνευστό. Αφού τους εξηγεί τη διαφορά, τους λέει να πουν πότε ακούγεται το ένα, πότε το άλλο και πότε και τα δύο μαζί. Η νηπιαγωγός χωρίζει τα παιδιά σε δύο ομάδες μία για το φλάουτο και μία για το βιμπράφωνο. Όταν ακούγεται μόνο το φλάουτο τα παιδιά κάνουν ότι φυσάνε ενώ όταν ακούγεται το βιμπράφωνο χτυπάνε ένα παλαμάκι. Στη συνέχεια, η νηπιαγωγός βάζει τα παιδιά να τραγουδήσουν το τραγούδι σιγανά για να συνειδητοποιήσουν την έννοια του νανουρίσματος. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται μέχρι την κατανοήσουν όλα τα παιδιά.

Χουρχούρισμα

Στίχοι: Ιωάννα Ετμεκτσόγλου

Μουσική: Ιωάννα Ετμεκτσόγλου

Adagio

Ο Χουρ χού ρης μας πη γαί νει με το ά λο γο αρ γά,
 Το ο ά λο γο καλ πά ζει το Χουρ χού ρη μας κου νά
 Ο ο ή λιος τώ ρα πέ φτει το φε γγά ρι ξε γλι στρά,
 Τα μα τά κια του βα ραί νουν κοι οι μά ται γλυ υ κά
 Η μα μά τον να νου ρί ζει το Χουρ χού ρη μας, παι διά,

μυ υ ρί ζει τα λου λού δια και α κού ει τα που λιά
 κι ο/α έ ρας του χαϊ δεύ ει με α γά πη τα μα λλία
 τ'α λο γά κι ε πι στρέ φει το Χουρ χού ρη στη μα μά
 και στο ό νει ρό του βλέ πει τ'α λο γά κι να πε τά
 τρα γου δά ει, τον λι χνί ζει, στη ζε στή της α γκα λιά

Πλάνο της μουσικοπαιδαγωγού στις νηπιαγωγούς για τη διδασκαλία στη τάξη
Μουσικό παραμύθι: «Κρατήσου Πάνω μου»
Γνωστικό Αντικείμενο
Διαθεματική ομάδα: Νηπιαγωγοί
Εκπαιδευτικό πρόβλημα Το πλάνο δραστηριοτήτων έχει σκοπό την εκμάθηση του μουσικού παραμυθιού και των τραγουδιών αυτού ώστε οι νηπιαγωγοί να κατανοήσουν βασικούς μουσικούς όρους όπως τον ρυθμό (και ένταξη του body percussion), να μεταφέρουν τις καινούργιες τους γνώσεις στα παιδιά μέσω του τραγουδιού και να μάθουν να διδάσκουν στα νήπια, τον αυτοσχεδιασμό, τη ζωγραφική σε συνδυασμό με τη μουσική και να έχουν μία πρώτη επαφή με τη γραφική παρτιτούρα.
Διδακτικοί στόχοι Πρώτη επαφή με τη μουσική και τις μουσικές έννοιες τις οποίες θα διδάξουν στα παιδιά μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες με αφορμή ένα μουσικό παραμύθι.
Λέξεις κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη θεματική του σεναρίου Διδασκαλία παραμυθιού. Ζώα. Μουσική με ρυθμό, τραγούδι, όργανα και γραφική παρτιτούρα.
Υλικοτεχνική υποδομή Cd player ή υπολογιστής (για το άκουσμα των τραγουδιών). Χαρτιά Α4. Μαρκαδόροι. Αυτοσχέδια όργανα.
Πνευματικά δικαιώματα ή άλλοι αντίστοιχοι περιορισμοί Τα τραγούδια του μουσικού παραμυθιού έχουν δημιουργηθεί από φοιτητές και καθηγητές του Ιονίου Πανεπιστημίου του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, οι οποίοι έχουν εκδώσει το παραμύθι με ανοιχτές άδειες.
Τυπικός χρόνος αλληλεπίδρασης με το εκπαιδευτικό σενάριο σε διδακτικές ώρες

4 ώρες.
Εκτιμώμενο επίπεδο δυσκολίας Μέτριο.
Τύπος δια δραστηκότητας Μέτριος - Υψηλός
Προτεινόμενη ηλικιακή ομάδα Ενηλίκων.
Εκπαιδευτική βαθμίδα που απευθύνεται το σενάριο
Νηπιαγωγοί.
1^η φάση: Ανακαλύπτοντας τον ρυθμό και το body percussion   Στην αρχή μετά τη γνωριμία της μουσικοπαιδαγωγού με τις νηπιαγωγούς γίνεται μια πρώτη επαφή με τα γνωστικά αντικείμενα της μουσικής που θα διδαχθούν. Η διδασκαλία των εννοιών της μουσικής θα γίνει μόνο σε συγκεκριμένα τραγούδια του μουσικού παραμυθιού «Κρατήσου Πάνω μου».   Σε κάθε συνάντηση θα γίνεται ενημέρωση για τα υλικά που θα χρειάζονται για το επόμενο μάθημα.   Στη συνέχεια γίνεται αποστολή τραγουδιών και μία επεξήγηση για την υπόθεση του παραμυθιού.   Ρυθμός πρώτη επαφή με τα παλαμάκια. Σύμφωνα με το μουσικοπαιδαγωγικό σύστημα του Dalcroze ο ρυθμός αποτελεί μία αρμονική ροή μεταξύ του σώματος, του μυαλού του συναισθήματος και ενεργεί σε ένα χωροχρονικό και ενεργειακό πλαίσιο (Καραδήμου-Λιάτσου, 2003).   Τι είναι το ισχυρό μέρος του μέτρου στη μουσική και θα παρουσιαστεί ένα παράδειγμα με βίντεο ή από την ίδια τη μουσικοπαιδαγωγό. Το μέτρο στη μουσική είναι μια διάταξη ιεραρχημένων χτύπων όπου επαναλαμβάνονται σταθερά. Τα μέτρα έχουν ισχυρούς και ασθενείς παλμούς όπου ο καθένας έχει τη δική του λειτουργία μέσα στο μέτρο (Καραδήμου-Λιάτσου, 2003).   Χτύπημα του παλμού σε κάθε συλλαβή των λέξεων με τη βοήθεια της μουσικοπαιδαγωγού.

Κατασκευές: Κατασκευή τεχνητής μαράκας με σπιρτόκουτο (επεξήγηση ότι βάζουμε ρύζι μέσα σε δύο σπιρτόκουτα και στη συνέχεια τα τυλίγουμε με χαρτοταινία).

Γίνεται η διδασκαλία τραγουδιού: « Γάτα Ρόζη»

Body percussion: δηλαδή τι είναι τα κρουστά σώματος και πώς μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε μέσα στο μάθημα. Τα κρουστά σώματος είναι μία τέχνη με την οποία παράγεις διάφορους τύπους ήχων χρησιμοποιώντας το σώμα για διδακτικούς, θεραπευτικούς, ανθρωπολογικούς και κοινωνικούς σκοπούς (Naranjo, 2013).

Υπάρχει ο κύκλος κρουστών όπου στη διάταξη ενός κύκλου όλα τα παιδιά έχουν μεγαλύτερη επικοινωνία με τους συμμαθητές τους, υπάρχει ισότητα και όλοι αισθάνονται μια ομάδα. Διδασκαλία των λέξεων που χρησιμοποιούμε στα κρουστά σώματος: μπουμ – πόδια, ντουμ – στήθος, τσακ - παλαμάκια – χέρια, τσικ – δάχτυλα, τακ – γόνατα, πατ – γοφοί.

Διάφορα παραδείγματα με ρυθμικά σχήματα για να κατανοήσουν καλύτερα τη διαδικασία.

1^ο παράδειγμα βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=QQVLmQshxI8>

2^ο παράδειγμα βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=3mTHL2Ro9Nw>

3^ο παράδειγμα βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=F8Ru09OH3zM>

Διδασκαλία τραγουδιού: «Βάτραχος Τίμος»(συν παλαμάκι πριν τον παλμό)

Διδασκαλία τραγουδιού: «Τα μπλουζ της πόλης»

2^η φάση: Ανακαλύπτοντας την έννοια του τραγουδιού, της μελωδίας και των μουσικών οργάνων

Ενημέρωση για τα υλικά που θα χρειαστούν να έχουν μαζί τους για το επόμενο μάθημα.

Τραγούδι: Διδασκαλία τραγουδιού με χειροσύμβολα. Η μουσικοπαιδαγωγός δείχνει πότε η μελωδία ανεβαίνει και πότε κατεβαίνει αντίστοιχα, με το χέρι της (μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα χειροσύμβολα της μεθόδου του Kodaly). Ο Kodaly υποστηρίζει ότι τα παιδιά πρέπει να μαθαίνουν, να απομνημονεύουν και να αποδίδουν με τη φωνή όλα τα διαστήματα της πενταντονικής κλίμακας και στη συνέχεια όλων των κλιμάκων. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκαν και διάφορες κινήσεις (χειρονομίες), οι οποίες ισοδυναμούν σε κάθε μουσικό φθόγγο, παρουσιάζοντας κάθε φορά τη νότα που πρέπει να τραγουδηθεί (Houlaban & Tacka, 2015).

Ένα παράδειγμα με βίντεο για καλύτερη κατανόηση.

<https://www.youtube.com/watch?v=y7Q3wFmYmnU>

Ακολουθεί η διδασκαλία τραγουδιού : «Πάρ' το τιμόνι»

Ζέσταμα φωνής τραγουδώντας από μία φορά κάποιους στίχους από τα τραγούδια που θα διδαχθούν παρακάτω.

Μία άσκηση φωνητικής και η μουσικοπαιδαγωγός δείχνει την εφαρμογή solfy η οποία περιέχει πολλές φωνητικές ασκήσεις για αρχάριους μαθητές καθώς και, για ενήλικες και για παιδιά. Υπάρχουν τρία διαφορετικά επίπεδα και μέσα σε αυτά πολλά είδη φωνητικών ασκήσεων. Όσο περνάνε τα επίπεδα τόσο δυσκολεύουν οι ασκήσεις. Γίνεται η διδασκαλία τραγουδιού: «Τρία ποντικάκια»

Μουσικά όργανα: Παρουσίαση των κρουστών οργάνων ποια είναι, ποια η λειτουργία τους μέσα στη μουσική. Στη συνέχεια, διδασκαλία των πνευστών οργάνων, ποια είναι και πως παίζονται. Και για τα κρουστά και για τα πνευστά όργανα γίνεται οπτική και ακουστική παρουσίαση μέσα από εικόνες και τραγούδια αντίστοιχα. Η μουσικοπαιδαγωγός θα στείλει στις νηπιαγωγούς φωτογραφίες των οργάνων που θα χρησιμοποιήσουν μέσα στην τάξη.

Το πλήθος οργάνων μέσα σε ένα τραγούδι. Πώς μπορούμε να ξεχωρίσουμε τον αριθμό των οργάνων μέσα σε ένα μουσικό τραγούδι. Μουσικό όργανο είναι ένα ειδικό όργανο που παράγει μουσικούς φθόγγους. Ταξινομούνται σε πνευστά / έγχορδα / κρουστά / λαϊκά όργανα (Λεξικό του Τριανταφυλλίδη https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/Μουσικά_Όργανα).

Στη συνέχεια γίνεται η διδασκαλία τραγουδιού: «Το άλογο»

Κατασκευές: Ιδέες για να φτιάξουμε αυτοσχέδια τιμόνια και φανάρια από χαρτόνι.

Τραγούδια που θα διδαχθούν: «Τρία ποντικάκια, Παρ 'το τιμόνι και Το άλογο»

3^η φάση: Ανακαλύπτοντας την έννοια της γραφικής παρτιτούρας και των δυναμικών μέσα στην μουσική

Γραφική παρτιτούρα: Τι είναι η γραφική παρτιτούρα και η χρήση της στο μάθημα.

Οι γραφικές παρτιτούρες είναι ένας διαφορετικός τρόπος για να γράφουμε μουσική, πέρα από την κλασική παρτιτούρα με το πεντάγραμμο, τα κλειδιά, τις νότες, τις παύσεις. Αποτυπώνουμε τον ήχο χρησιμοποιώντας σχήματα, χρώματα και σύμβολα (Evarts, 1968).

Πως μπορούμε να φτιάξουμε μια γραφική παρτιτούρα με τη βοήθεια χρωμάτων και της ζωγραφικής. Η μουσικοπαιδαγωγός δείχνει παραδείγματα από είδη γραφικής παρτιτούρας έτσι ώστε οι νηπιαγωγοί να κατανοήσουν καλύτερα τη διαδικασία. Η γρήγορη μουσική και η διαφορά της με την αργή μουσική. Παραδείγματα μέσα από τα τραγούδια του παραμυθιού που θα διδαχθούν.

Η έννοια του staccato πάνω στη μουσική. Το staccato σημαίνει «διακεκομμένο». Στη σύγχρονη σημειογραφία, υποδηλώνει μια νότα που πρέπει να εκτελείται διακεκομμένα και όχι δεμένη με άλλες νότες (The Oxford Companion to Music <http://www.oxfordreference.com/search?q=staccato&searchBtn=Search&isQuickSearch=true>).

Η έννοια των δυναμικών στη μουσική (forte piano) και παράδειγμα πάνω σε αυτό. Στη θεωρία της μουσικής με τον όρο δυναμική αγωγή εννοούμε τη διακύμανση της έντασης που αξιοποιούμε κατά τη μουσική εκτέλεση. Τα σύμβολα που χρησιμοποιούμε για να την αναπαραστήσουμε στην παρτιτούρα ονομάζονται ενδείξεις δυναμικής ή χρωματισμοί (Φωτόδεντρο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/11319>).

Τραγούδια που θα διδαχθούν: «Το φίδι, Πάπια Πόπη και Η Νυχτερίδα»

Κατασκευές: Πως μπορούμε να φτιάξουμε ζώα και η χρήση τους σε μία γραφική παρτιτούρα μέσα από έτοιμες κατασκευές με τη βοήθεια του διαδικτύου

4^η φάση: Συνδυασμός ιστορίας, τραγουδιών και μουσικών δραστηριοτήτων
Θα σταλούν βίντεο από τη μουσικοπαιδαγωγό στα οποία γίνεται η διδασκαλία όλων όσων διδάχθηκαν έτσι ώστε οι νηπιαγωγοί να μπορούν να τα έχουν στη διάθεσή τους οποιαδήποτε στιγμή θελήσουν.   Ροή του μουσικού παραμυθιού και των τραγουδιών με τη σειρά που είναι γραμμένα στο μουσικό παραμύθι.

Βιβλιογραφικές Αναφορές Δραστηριοτήτων

Evarts, J. (1968). The New Musical Notation: A Graphic Art? *Leonardo*,1(4).

<https://doi.org/10.2307/1571989>

Houlaban, M., Tacka, P. (2015). Kodaly today. *A cognitive approach to elementary music education*. Oxford University Press.

Καραδήμου-Λιάτσου, Π. (2003). *Η μουσικοπαιδαγωγική τον 20ο αιώνα. Οι σημαντικότερες απόψεις για την προσχολική ηλικία*. Orpheus.

Naranjo, F. J. R. (2013). Science & art of body percussion: a review. *Journal of human sport and exercise*, 8(2).

Διαδικτυακές Πηγές

Φωτόδεντρο <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/11319>

Λεξικά

The Oxford Companion to Music

<http://www.oxfordreference.com/search?q=staccato&searchBtn=Search&isQuickSearch=true>

Λεξικό Τριανταφυλλίδη

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/Μουσικά_Όργανα).

Παράρτημα II

Ημιδομημένο ερωτηματολόγιο

Ερωτήσεις συνέντευξης της μουσικοπαιδαγωγού προς τους νηπιαγωγούς.

1. Ποια είναι η ηλικία σας;
2. Τι σπουδές έχετε κάνει;
3. Πόσα χρόνια διδάσκετε;
4. Ποιες είναι οι ηλικίες των μαθητών που έχετε διδάξει;
5. Σε ποια περιοχή είναι το σχολείο που διδάσκετε φέτος;
6. Πόσα χρόνια διδάσκετε στο συγκεκριμένο σχολείο;
7. Ποια είναι η σχέση σας με τη μουσική;
8. Τι είδος μουσικής ακούτε;
9. Αναζητάτε στο διαδίκτυο τραγούδια είτε για την ευχαρίστησή σας είτε για τη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο;
10. Αν ναι, πόσες φορές (κατά μέσο όρο) για την ευχαρίστησή σας και πόσες για τη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο;
11. Χρησιμοποιείται τη μουσική στη διδασκαλία των μαθημάτων σας;
12. Αν ναι, με ποιο τρόπο τη χρησιμοποιείται στη διδασκαλία του μαθήματός σας; Σας δυσκολεύει κάτι ιδιαίτερα (αναφέρετε);
13. Διαθέτετε στην αίθουσα διδασκαλίας μουσικά όργανα; Αν ναι, αναφέρετε ποια είναι αυτά.
14. Έχετε παρατηρήσει ποια μουσική δράση αρέσει περισσότερο στα νήπια;
15. Ποια ήταν η γνώμη σας για τη διδασκαλία της μουσικοπαιδαγωγού; Έχετε να προτείνετε κάτι προς βελτίωση;
16. Ποια είναι η γνώμη σας για τα μαθήματα με τη μουσικοπαιδαγωγό; Θα αλλάζετε κάτι; Αν ναι, αναφέρετε τι;
17. Η διαδικασία μέσω τηλεκπαίδευσης ήταν πιο εύκολη ή πιο δύσκολη για εσάς και γιατί;
18. Πώς θα χαρακτηρίζατε την εμπειρία της τηλεκπαίδευσης για τα μαθήματα που κάνατε με τη μουσικοπαιδαγωγό;
19. Ποια η γνώμη σας για την προετοιμασία των μαθημάτων;
20. Πώς ανταποκρίθηκαν τα νήπια στη διδασκαλία του μουσικού παραμυθιού;
21. Ποια η εμπειρία σας για τη διδασκαλία των μουσικών δεξιοτήτων στα νήπια;

22. Περιγράψτε ένα περιστατικό που σας έκανε εντύπωση κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του μαθήματος.
23. Παρατηρήσατε κάτι που σας δυσαρέστησε κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του μαθήματος;
24. Θα εντάξετε αυτό τον τρόπο διδασκαλίας σε μελλοντικά σας μαθήματα στην τάξη σας και αν ναι, με ποιον τρόπο αν όχι, γιατί;
25. Θέλετε κάτι άλλο να προσθέσετε;